

Gustav Bockgård

SAMTALETS BYGGSTENAR – ETT TEORETISKT OCH EMPIRISKT
BIDRAG TILL BESKRIVNINGEN AV OLIKA SYNTAKTISKA
ENHETERS RELEVANS I SAMTAL

1. Inledning

Inom modern samtalsgrammatisk forskning skiljer man ofta mellan två typer av syntax. Den första typen är den traditionella syntaxen, vilken är ganska abstrakt, hierarkisk, atemporal, meningsbaserad, dåligt kontextförankrad och allra bäst lämpad för att beskriva skriftspråk. Den andra typen försöker ta hänsyn till samtalsspråkets särart, har en kontextuell och temporal utgångspunkt, är mer linjärt organiserad samt undviker att jämföra samtalet med en skriven text.

En forskare som har diskuterat denna distinktion samt visat hur stor betydelse syntaxteori kan ha för undersökningsresultatet är Hiroko Tanaka, som i en monografi från 1999 jämför skillnader i engelsk och japansk turtagning och relaterar dessa skillnader till de båda språkens syntaktiska särart. Hon visar vidare att det krävs en samtalsanpassad syntaxteori för att fullt ut kunna förklara (finna regelbundenheten i) de japanska turtagningens mönster – det är också en förutsättning för att hennes empiriska material ska bli fullt förenligt med Sacks, Schegloff & Jeffersons klassiska turtagningsteori (1974), vilken också har universella anspråk.

Tanaka använder sig av John Heritage (personlig kommunikation) för att definiera de båda typerna av syntax (s. 67):

analytical syntax: "the received version, based on the analysis of written texts and with a focus on the sentence"

conversational syntax: "based on the analysis of action and interaction and focused on the real time utterance as its unit"

En mycket viktig forskare som ligger till grund för Tanakas teorier är Emanuel Schegloff, som i två inflytelserika artiklar (1979, 1996) hävdar att de traditionella och generativistiska synerna på syntax för det första inte är de enda möjliga, för det andra inte är speciellt lämpade om man vill förstå samtalsspråkets särart. I denna artikel ämnar jag inte i detalj redogöra för Schegloffs idéer; men för att åtminstone ge en antydning om vad interaktionell syntax innebär i praktiken ska några viktiga grundtankar här kort nämnas:

- 1) Man bör byta ut meningen som grundläggande enhet mot turen och turkonstruktionsenheten (TKE:n)¹.
- 2) Man bör uppmärksamma att språket förekommer i en interaktion.
- 3) Man bör uppmärksamma att de syntaktiska enheterna förekommer i olika större kommunikativa projekt, vilka de i viss utsträckning är påverkade av.
- 4) Man bör uppmärksamma att de syntaktiska enheterna samtidigt även förekommer i olika mer lokalt baserade sekvenser, vilka de likaledes är beroende av.
- 5) Man bör uppmärksamma att språket är anpassat till talarens adressat(er) ("recipient designed").
- 6) Man bör nedtona talarintentionens betydelse.

Sammanfattningsvis anser alltså Schegloff att en av samtalsgrammatikens viktigaste uppgifter är att belysa det ömsesidiga förhållandet mellan syntax och interaktion.

En syntaxteori av denna art är den som också jag menar vara bäst lämpad att beskriva faktiska samtal. Det kan därför förefalla paradoxalt att jag i denna text gör en primärt analytisk syntaktisk beskrivning av mitt samtalsmaterial. I den empiriska undersökning som ligger till grund för denna artikel har jag nämligen analyserat samtalsturer med hjälp av traditionella begrepp som *mening*, *bisats* och *nominalfras*. Märk dock att det inte är min ambition att ta för givet att dessa syntaktiska konfigurationer "egentligen finns" i samtal och att de där är relevanta enheter för samtalsdeltagarna själva. Det är i stället just huruvida dessa "klassiska" enheter är relevanta och viktiga eller ej som har undersökts. Genom min undersökning får vi alltså se om de analytiska metoderna och begreppen är fruktbara också i den interaktionella samtalsjordsmånen. I botten finns ett grundläggande problem: För att undersöka vilka enheter som är viktiga måste man utgå från någon typ av enheter; det skulle vara en besvärlig uppgift att helt förutsättningslöst söka efter samtalsspråkets grundläggande enhet(er). I denna text har jag – av bland annat praktiska skäl – valt att utgå från ett antal starkt etablerade och flitigt beskrivna skriftspråkssyntaktiska enheter. (Jfr det likartade resonemanget hos Fox & Jaspersen 1995, ssk s. 85.)

Jag är dessutom i min undersökning påverkad av den interaktionella grammatiska teorin, och tar viss hänsyn till prosodi och kontext i mina analyser. Det i dessa bemärkelser interaktionella angreppssättet ger mig en upp-

¹ TKE:n är på ett sätt lättdefinierad, nämligen som "den enhet som bygger upp samtals-turer" – å andra sidan har det visat sig vara svårt för samtalsforskare att enas om vad detta innebär i praktiken (se Selting 2000).

fattning om vad som verkligen sägs och om vilka element som hör samman med vilka i de sekvenser jag analyserar (se avsnitt 3.3). Den här "deltagar-relevanta" strukturen beskriver jag sedan – så att säga i nästa steg – på ett traditionellt sätt genom att tala om enheter som ingår i större enheter. Ett delsyfte med denna artikel är att beträda och börja bearbeta det tämligen outforskade gränslandet mellan den analytiska och den interaktionella syntaktiska analysmetoden. Min text har även beröringspunkter med Schegloffs grammatikteori, i bemärkelsen att den behandlar relationen mellan syntax och ett interaktionellt fenomen, nämligen ifyllnader (se nedan) – även om min metod skiljer sig från den som Schegloff praktiserar.

Mitt främsta syfte med denna text är att belysa vilka enheter i samtals-språket som är grundläggande på liknande sätt som framför allt meningen är i skriftspråket. Dessa enheter ska deltagarna orientera sig mot och de ska vara starkt sammanhållna. Mitt tillvägagångssätt är att undersöka olika syntaktiska enheters roll i två typer av *ifyllnader*², varmed avses repliker som utgör en strukturell (normalt syntaktisk) fortsättning av en strukturellt och pragmatiskt ofullbordad replik producerad av en annan talare. Två talare samkonstruerar således en koherent struktur, en "enhet".³ Med ett analytiskt språkbruk kan dessa enheter benämnas exempelvis ord, fras, sats och mening. Med ett interaktionellt språkbruk kan de benämnas exempelvis turkonstruktionsenhet (TKE) eller diskursenhet (Houtkoop & Mazeland 1985, Schegloff 1993:105). Med "enhet" avses alltså inte bara satsformade meningar utan även andra avgränsade och sammanhållna strukturer, exempelvis "ellipser".

Det grundläggande kriteriet för en ifyllnad är att den andra talaren på något sätt bygger på den enhet som den första talaren har satt i gång. Så länge detta är uppfyllt accepterar jag att den andra talaren även upprepar eller omformulerar (delar av) det som den första talaren har sagt. Jag inkluderar även fall där den första talaren, under samtidigt tal, på egen hand fullbordar enheten.

Undersökningen baserar sig på sekvenser hämtade från vardagliga samtal insamlade inom projektet Samtal, åldrande och identitet⁴, delar av det mate-

² En beskrivning av de båda sorters ifyllnader som behandlas i denna text återfinns i avsnitt 3.1 och 3.2 nedan.

³ För en beskrivning av olika typer av samkonstruktioner se Bockgård (2001:2–8 inklusive litteraturhänvisningarna).

⁴ Projektet bedrivs vid Avdelningen för forskning och utbildning i modern svenska (FUMS) vid Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet. Projektet har finansierats av Rådet för Arbetslivsforskning och Socialvetenskapliga Forskningsrådet. Jag använder mig av sex av projektets videospelningar. I samtliga fall rör det sig om äldre kvinnor som är hemma hos varandra och sysslar med vardagliga saker som att dricka

rial som har sammanställts av projektet Samtalsspråkets grammatik⁵ och finns tillgängligt för alla dess forskare, samt sju av de läkare-patientsamtal som är inspelade av Ulla Melander Marttala inom projektet Läkarens och lekmannens begreppsvärldar⁶ (se vidare Melander Marttala 1995). Transkriptionerna är utförda i enlighet med den CA-konvention som finns återgiven i Ochs, Schegloff & Thompson (1996:461–465) och Steensig (2001:32–37). Dock har jag i syfte att göra transkriptionerna mer lättgenomträngliga utelämnat noteringen av företeelser i samtalen som jag inte anser vara av betydelse för de syntaktiska analyser jag presenterar i denna uppsats.⁷ Talaren som påbörjar den samkonstruerade enheten kallas i transkriptionerna och i texten för "A" och den ifyllande talaren för "B". För samtal hämtade från institutionella sammanhang har jag dock använt symboler som gör det möjligt att utläsa vem som är yrkesman och vem som är lekman.

2. Annan tidigare forskning

Vid studium av syntaktiska enheter i samtalsspråk är ett flertal metoder användbara. Forskaren kan helt enkelt kartlägga vilka sorters enheter som ofta förekommer i samtalssturen och, om hon så önskar, relatera resultatet till samtalsinterna eller samtalsexterna kontextuella faktorer. Forskaren kan alltså till exempel kartlägga hur en typisk fråga ser ut, eller ett typiskt svar på en specifikt utformad fråga, eller en typisk fråga ställd i ett informellt sammanhang av en äldre man tillhörande en viss socialgrupp. Man behöver naturligtvis inte heller studera just enheternas frekvenser; forskaren kan i stället undersöka vilka enheter som då de förekommer oftast är i fullständigt skick och sällan i ofullständigt. Vid kvantitativa beräkningar av denna typ kan man ha nytta av exempelvis projektet Talsyntax manual (Loman &

kaffe, spela kort och samtala. Inspelningarna är gjorda av Mats Eriksson och Annika Persson. Samtalen går under beteckningarna Såinf1–6.

⁵ Finansierat av RJ (projektnummer 1999–5169). I min korpus finns sekvenser från privata telefonsamtal (tillhandahållna av Anna Lindström – se A. Lindström 1994), samtal till Giftinformationscentralen (GIC), ett videospelat samtal mellan kvinnor som är nära bekanta, en domstolsförhandling (betecknas: L Tema K:A51), en syföreningsträff, en herrmiddag, ett styrelsemöte för en lekskola, ett fokusgruppsamtal mellan jordbrukare om genmodifierade livsmedel (betecknas: L Tema K:GML4) samt ett polisförhör.

⁶ Dessa samtal betecknas LOP.

⁷ Jag har i de flesta utdragen tagit bort markeringar av prosodiska företeelser, såsom intonation, tempo och röststyrka. Jag har dessutom strukit vissa hela yttranden och uppbackningar som jag inte fokuserar på, samt vissa andningsljud, läppsmackningar och dylikt.

Jörgensen 1971).

En annan metod är att studera vilka strukturer prosodin tenderar att hålla ihop som enheter. Exempelvis har forskningen visat att två satser i en flersatsig syntagm ofta åtskiljs med hjälp av prosodiska medel (Schegloff 1979, Lerner 1996:242). På grundval av detta anser Selting (2000:489) att en syntagm av denna typ består av två TKE:n i stället för en.

Forskaren kan också använda sig av placeringen av uppbackningar. Forskning visar att dessa ofta är placerade mellan satser och inte bara mellan fullständiga syntaktiska meningar⁸ (Linell 1990:49f., Selting 2000:511).

En fjärde metod är att studera självreparationer i "första position" (Schegloff, Jefferson & Sacks 1977), alltså fall där en talare på något sätt avbryter ett yttrande under produktion för att så småningom återuppta det med modifiering eller upprepning av strukturen före avbrottet.⁹ Bland annat har Nooteboom (1980) visat att en korrigerande talare som backar nästan alltid börjar om vid en frasgräns. Levelt (1983) menar att detta förvisso stämmer också för hans material, men att det å andra sidan inte säger så speciellt mycket med tanke på att "if one would restart at a random place of the original utterance [...], the chances are very high that that will be a phrase boundary" (s. 75). Levelt visar att man i stället kan formulera en annan regel som också gäller i det närmaste undantagslöst men som säger mycket mer. Han visar att det finns välformnadsregler för självreparationer och att dessa regler i grunden överensstämmer med de regler som finns för samordningar samt för elliptiska svar på frågor. Välformnadsreglerna tror Levelt är motiverade av lyssnaranpassning (ibid.:50): De gör det möjligt för lyssnarna att förstå vad det egentligen är som (eventuellt) ersätts av vad i samband med en självreparation.

Det finns även andra forskare som har undersökt hur långt samtalsdeltagare "backar tillbaka" i samband med självreparationer. Fox & Jasper (1995) visar i en viktig artikel hur talare av engelska regelmässigt antingen producerar en hel sats då de självreparerar, eller backar tillbaka till början av någon av de nominal- eller prepositionsfraser som de höll på att producera då avbrottet inträffade. De syntaktiska enheterna sats, nominalfras och prepositionsfras tycks med andra ord vara relevanta enheter för deltagarna själva, som de orienterar sig mot i sitt talande. Däremot backar talare i det närmaste undantagslöst aldrig tillbaka till det finita verbet i satsen (såvida verbet inte inleder satsen). Med andra ord tycks verbfrasen sakna deltagarrelevans (åtminstone då det gäller självreparationer) (se t.ex.

⁸ För en definition av hur jag använder begreppet *mening* i denna text se avsnitt 5 nedan.

⁹ Talare kan även reparera egna *tidigare* turer. Det är – som synes – inte den typen av självreparation som jag syftar på här.

ibid.:113). Till detta finns emellertid ett undantag, nämligen kopulaverb, vilka talarna vid vissa tillfällen backar tillbaka till (s. 111).

Även Fox, Hayashi & Jaspersen (1996) analyserar självreparationer för att kartlägga syntaktiska skillnader mellan engelska och japanska. Också av denna artikel framgår att självreparationer inte är godtyckligt utformade utan har en struktur som är möjlig att relatera till det aktuella språkets syntax.

En femte metod som har praktiserats är att studera olika typer av samkonstruerade enheter, alltså sekvenser där två eller flera personer tillsammans bygger någon form av enhet. Lerner (1996) menar att många syntagmer i samtalsspråk är tvådelade, eftersom skarven mellan de båda delarna verkar utgöra en systematisk, men sekundär, plats för talarbyte, där den andra talaren kan fylla i den syntaktiska struktur som den första talaren har projicerat (gjort relevant). (Den primära platsen för talarbyte finns förstås i skarven mellan två helt självständiga syntaktiska enheter (Sacks, Schegloff & Jefferson 1974).) Den arketypiska tvådelade strukturen är en tvåsatsig syntagm inledd med en bisats – där talare nummer två enligt Lerner alltså besitter en systematisk möjlighet att fylla i huvudsatsen. Detta visar att det finns en enhet mindre än makrosyntagmen som har relevans för turtagning och andra viktiga fenomen i interaktionen. (Se också Selting 2000.)

Även Helasvuo (2001:42) menar att talarbyte ofta sker i skarven mellan två satser i en flersatsig syntagm. Hon har, utöver amerikanska, också finska samtal med i sin undersökning. Helasvuo har vidare specialgranskat nominalfraser i samkonstruktionssekvenser och därvidlag funnit att den andra talaren sällan använder endast en nominalfras för att fylla i den första talaren, samt att en nominalfras inte heller gärna samkonstrueras, det vill säga att talarbyte sällan sker mitt i en nominalfras. Den senare punkten talar för att nominalfrasen är en starkt sammanhållen syntaktisk enhet. Den förra torde snarast tala mot denna tes.

Szcepek (2000) har – inspirerad av Fox & Jaspersen (1995) – studerat samkonstruerade syntaktiska enheter i brittisk och amerikansk engelska. Hon ställer sig skeptisk till Lerner's åsikt att många tvåsatsiga syntagmer i samtal av deltagarna behandlas som tydligt tvådelade (s. 17). Szcepek menar att empirin visar att samkonstruktioner kan se ut på de mest skilda sätt och att det därför inte finns någon tydlig orientering hos samtalsdeltagare att genomföra talarbytet just i skarven mellan bisatsen och huvudsatsen i den typen av syntagm.

Szcepek menar vidare att prepositionsfrasen är en starkt sammanhållen enhet (s. 20). Med detta avser hon att gränsen mellan prepositionen och rektionen inne i frasen inte håller för talarbyte, vilket får till konsekvens att talare B gärna upprepar början av frasen i stället för att bara fylla i den del som ännu saknas – såsom i följande exempel, hämtat från min egen samling:

(1) Säinf4:17 [15.12.55].

A: tänk vicken skillnad de va hörrni .h på (.) eh::
(0,4)

B: på herrskap och tjänstefolk

Här upprepar B prepositionen *på* och producerar därigenom en hel prepositionsfras i stället för den rektion som en "ren" ifyllnad hade givit upphov till.

Szcepek menar också att samma mönster gäller för relativsats – det vill säga att talare B gärna backar tillbaka till relativsatsens början i samband med ifyllnad. Däremot förefaller gränserna mellan kopula och predikatsfyllnad, bisats och huvudsats, samt färdig mening och påhängd adverbfras vara starka – vilket innebär att ingen tillbakabackning från talare B:s sida tycks behövas i dessa fall, alltså då B kommer in efter kopulan, bisatsen respektive meningen.

3. Beskrivning och diskussion av material och metod

Utifrån tidigare forskning och efter egna överväganden baserar jag denna undersökning på sekvenser som tillhör någon av de två typer av ifyllnader som beskrivs nedan i avsnitten 3.1 och 3.2.¹⁰ Den ena kategorin benämns *spontan* och den andra *assisterande*. Samkonstruerade enheter kan även uppstå på andra sätt (se Bockgård 2001:2–8); dessa sekvenser menar jag vara av mindre intresse för den som vill studera olika syntaktiska enheters relevans. Efter dessa båda avsnitt följer en närmare beskrivning av den metod jag använder (avsnitt 3.3).

3.1 Spontana ifyllnader

Den generella definitionen av en ifyllnad är som sagt att B kommer in och bygger på (och i princip alltid även slutför) samt eventuellt också modifierar A:s påbörjade enhet i samband med att A *inte* befinner sig vid en potentiell slutpunkt. A ska alltså vara mitt i en tur (TKE).

Det som specifikt kännetecknar en *spontan* ifyllnad är att A *inte* ska uppvisa några uppenbara *progressionsproblem* vid (den ungefärliga) tiden för B:s inkommande. Härmed avses att A:s tal ska vara både seriellt och sekventiellt flytande (Lerner 1996:257) – talet ska varken innehålla pauser

¹⁰ För exempel på och diskussion kring svårigheten med att för det första avgöra om en viss sekvens tillhör någon av dessa typer, för det andra vilken av dessa typer den i så fall tillhör, se Bockgård (2001).

eller element som inte ansluter sig till den syntaktiska strukturen (exempelvis upprepningar, stamningar, stakningar och tveckmarkörer).

Ett exempel på en spontan ifyllnad utgörs av följande samtalsutdrag, där B kommer in då A inte befinner sig vid en möjlig slutpunkt och där A inte heller visar några uppenbara progressionsproblem:

(2) Såinfl:18 [16.48.00]. A talar om TV-kanaler.

A: men nu spela dom både på fyran å fe[mman]

B: [femman]

Min teoretiska utgångspunkt vid analyserna av denna samkonstruktionstyp är att B kan komma in när hon "vill" i enheten under produktion; det finns så vitt jag kan förstå inget *specifikt* i A:s yttrande som har "utlöst" B:s ifyllnad. Forskning (bl.a. Lerner 1996:257) visar att ett progressionsavbrott är en systematisk plats för ifyllnad från B:s sida, men ingen sådan tydlig utlösningmekanism återfinns i utdrag 2. En möjlig förklaring till utformningen (placeringen) av ifyllnaden är i stället att den (delvis) är styrd av syntaktiska förhållanden.

Att jag i ovanstående stycke (och även på andra ställen i texten) använder uttryck som "styrd [...] av syntaktiska förhållanden" innebär förvisso inte att jag anser syntaxen vara en överordnad norm som existerar oberoende av interaktionella faktorer. Det finns tvärtom goda skäl att tro att många syntaktiska normer i grund och botten är påverkade av interaktionella förhållanden. Det syntaktiska systemet har utvecklats på ett sådant sätt att det (åtminstone) är förenligt med samtalandets (den primära språkformens) förutsättningar. Det framvuxna syntaktiska normsystemet påverkar dock i sin tur utformningen av enskilda turer i enskilda samtal (jfr Linell 2002), i viss mån oberoende av de interaktionella strukturerna i *just det samtalet*. Ett litet utrymme i denna text, närmare bestämt i avsnitt 8, har upplåtits för en spekulativ diskussion kring vilka interaktionella mekanismer och förutsättningar som kan tänkas ligga bakom det syntaktiska mönster som jag har funnit. Jag menar att man på en rent deskriptiv nivå (med fog) kan tala om syntaktiska normer som påverkar samtalens (inklusive ifyllnadernas) utformning. Om man däremot önskar framställa en förklarande grammatisk beskrivning menar jag däremot att man med fördel kan söka efter pragmatiska/interaktionella (vid sidan av kognitiva) förklaringar till generella mönster (och till varje enskilt samtalsbidrag). Vissa gånger står sådana att finna; i andra fall är det nog bäst att relatera utformningen till en godtycklig tradition. Såsom kommer att framgå av den fortsatta framställningen håller sig denna text främst på den deskriptiva nivån, och uttrycket "styrt av syntax" bör därför tolkas utifrån denna förutsättning; jag försöker alltså beskriva några av de syntaktiska normer som existerar i samtalspråk, utan

ambitionen att också förklara dem. De förklarande resonemang som trots allt finns i avsnitt 8 nedan ska ses som en brygga till framtida forskning, då de visar en möjlig ingång till en fortsatt och fördjupad beskrivning av samtalspråkets syntax.

Om vi återgår till huvudfåran och tillåter oss använda begreppet *syntaktisk styrning* på det sätt som jag har angivit, så innebär denna styrning att en syntaktisk regelbundenhet torde kunna relateras till att vissa syntaktiska strukturer har hög deltagarrelevans såsom *enheter*. Detta innebär – sett ur några olika perspektiv:

1. En talare (i det här fallet B) producerar helst en *hel* enhet av denna typ och inte bara en del av den.
2. De syntaktiska gränserna inne i enheten är svagare än de mellan enheten och de omgivande elementen, och så pass svaga att de ofta inte håller för talarbyte.
3. En talare föredrar att producera denna enhet framför andra enheter.

De två första punkterna är av kvalitativ art och nära knutna till varandra, medan den tredje är av kvantitativ art. Den tredje relevansaspekten anser jag dessutom vara mindre viktig än de båda övriga. Forskarens uppgift är alltså, som jag ser saken, att undersöka vilka enheter som ofta produceras men framför allt att studera vilka enheter som undviks att produceras i delar.

Redan på detta pre-empiriska stadium kan man dock resa två väsentliga invändningar mot min teoretiska utgångspunkt, alltså att de spontana ifyllnaderna avslöjar samtalspråkets syntaktiska enheter:

1. För att B ska kunna avsluta någon annans enhet krävs att hon, där-och-då, kan förutsäga hur ett möjligt, och helst även troligt, enhetslut ser ut. (Oftast försöker B fylla i det som hon tror att A var på väg att säga.) Kruxet för min del är att detta normalt blir lättare ju närmare slutet av enheten talare A kommer (Schegloff 1996, Steensig 2001:76). Forskningen kring samkonstruktioner (t.ex. Sacks 1992 I:145 [1965]; Lerner 1996) har också visat att B ofta kommer in nära enhetens slut och ofta till och med endast producerar enhetens sista ord. Detta förhållande torde gynna "sena" intrång, vilket i sin tur gynnar små syntaktiska strukturer på ett sätt som inte nödvändigtvis återspeglar deras enhetsstatus.
2. B:s placering av den ifyllande repliken styrs kanske inte alls, eller ytterst lite, av syntaktiska förhållanden. Det kanske snarare är lokalt verkande pragmatiska/interaktionella faktorer (av en annan art än de som kan tänkas ha bidragit till utformningen av de generella syntaktiska normerna) som får B att börja sin ifyllnad just i det ögonblick det sker. Tänkbara

exempel på denna typ av faktorer är blickar respektive frånvaro av blickar. B:s utformning av ifyllnaden skulle också kunna vara styrd av subtila prosodiska förhållanden som jag ännu inte har upptäckt. Trots det jämna talflödet kanske det finns något i A:s prosodi som markerar att hon "bjuder in" B eller att hon har problem. Det är teoretiskt sett möjligt att deltagarna inte styrs av någon som helst syntaktisk preferens då de producerar ifyllnader; och det eventuellt förekommande syntaktiska mönster jag hittar i undersökningen är i så fall att betrakta som en slump.

Eftersom det är svårt att veta exakt hur pass stor giltighet dessa båda invändningar har får jag lämna den "definitiva" tolkningen av de spontana ifyllnaderna öppen tills vidare, det vill säga att kopplingen mellan det eventuella syntaktiska mönstret och de syntaktiska enheternas deltagarrelevans tills vidare bör betraktas som hypotetisk.

Det finns också ett sätt att försöka tackla de båda potentiella invändningarna, nämligen genom att genomföra även två mindre undersökningar av de spontana ifyllnaderna, vari endast sekvenser där något ur syntaktisk synvinkel "extra intressant" händer får plats. Den ena typen av fall jag syftar på är sekvenser där B – i likhet med de självreparationer som bland annat Fox & Jaspersen (1995) har undersökt – "backar" i enheten, genom att upprepa en del av eller allt det A har sagt, innan själva ifyllnaden kommer, såsom i samtalsutdrag 3.¹¹

(3) L Tema K:A51 [30.27]. Hämtat från en domstolsförhandling. D(omaren) håller på att ställa frågor till den T(illtalade).

D: a du menar att sen blev de så att du får inte någon
lämplig plats å stanna]

T: [nä ja får ingen lämplig] plats å stanna

¹¹ Under ett vetenskapligt orienterat internt projektmöte för medarbetarna i projektet Samtalspråkets grammatik (2002-02-14) restes frågan om sekvenser av denna sort har så pass mycket gemensamt med de "rena" spontana ifyllnaderna att de överhuvudtaget kan sägas tillhöra samma fenomen som de sistnämnda. Så menar jag dock vara fallet, eftersom T i detta fall trots allt kommer in mitt i en enhet för att (så småningom) bygga på den syntaktiska struktur som föreligger vid tiden för intrånget. Den ställda frågan är dock mycket relevant och den belyser att de spontana ifyllnaderna är en tämligen heterogen kategori. Jag anser emellertid att det finns fog för att föra samman dessa delvis disparata sekvenser i just *detta* sammanhang, alltså vid en studie av hur deltagare förhåller sig till olika syntaktiska enheter i samtal. Man kan här dra en parallell till forskningen kring självreparationer, vilken har visat att olika reparationer är motiverade av skilda faktorer och att de utför skilda sociala handlingar, men att de likafullt har en likartad syntaktisk utformning. Resultaten av forskningen kring självreparationer har dessutom visat sig vara väl förenliga med forskning som har sökt efter samtalets grundläggande enheter med hjälp av andra metoder.

I detta exempel skulle T ha kunnat backa kortare och sagt till exempel *någon lämplig plats å stanna* eller backat längre och sagt till exempel *blev de så att ja får inte någon lämplig plats å stanna*, men så sker inte. I stället backar han till början av den sista bisatsen (exklusive subjunktionen). Är detta en slump? Om det inte är slump, avspeglar det i så fall att satsen är en starkt sammanhållen enhet? Ett mycket tydligt syntaktiskt mönster i mitt material skulle tala mot att det är en slump och för att det finns syntaktiska normer som verkar för en viss utformning av repliker – även då de, såsom är fallet för en ifyllande replik, inte utgör lika självständiga turer som ett normalt samtalsbidrag. Samtidigt vill jag inte på minsta sätt utesluta att det finns ett samband mellan valet att upprepa och pragmatisk funktion. Frågan är dock om denna eventuella funktionella skillnad endast föreligger mellan upprepning och icke-upprepning (vilket skulle ha en marginell betydelse för min undersöknings del) eller om den också föreligger mellan olika upprepningenslängder (vilket skulle medföra större problem för mitt vidkommande).

För att B:s ifyllnad ska räknas som upprepningensledd ska återgivandet vara i det närmaste ordagrant. Såsom tydligt framgår av samtalsutdrag 3 accepterar jag dock smärre avvikelser, vissa självklara, som att valet mellan första och andra persons personliga pronomen av naturliga skäl växlas mellan A och B (*du blir ja*), men även andra, såsom att "felsägningar" läggs till eller (oftast) försvinner. Jag kan också acceptera förlust eller tillägg av vissa andra "sekundära" element såsom vissa "icke-konstituer", till exempel partiklar (*nä*), eller satsadverbial, och även smärre omformuleringar som är synonyma med originalet (*inte någon blir ingen*). Däremot ska den syntaktiska strukturen och det semantiska innehållet i övrigt vara i det allra närmaste intakt. Begreppet *upprepning* bör i detta sammanhang alltså förstås som "i det närmaste upprepning".¹²

Min generositet baserar sig bland annat på att ifyllnadens temporala placering verkar vara viktigare än dess verbala utformning på detaljplanet (Lerner 1996), något som avspeglas i det faktum att B i vissa fall "skyndar sig" genom att stryka vissa ord som "borde" finnas med i ifyllnaden. Lerner visar för det första att B genom en strategisk utformning av repliken kan markera vad som "egentligen" sägs och för det andra att yttrandet fungerar på samma sätt som den längre, "fullständiga" varianten. Lerner ger oss bland annat följande exempel, där satsen utsägs med blott två ord men tolkas som sin "fullständiga motsvarighet":

¹² För en kategorisering av repliker som befinner sig vid olika punkter på den kontinuerliga skalan från exakt upprepning till parafra se Tannen (1989:54). I samma bok (kap. 3) ges f.ö. en längre beskrivning av upprepningens olika funktioner i samtal.

(4) Lerner (1996:247)

Dan: the guy who doesn't run the race doesn't win=it (.)
but he doesn't lose it]

Roger: [>but- lu:zit<]

Lerner menar (1996:247) att Rogers replik trots negationsfrånvaron har samma semantiska innebörd som Dans egen turavslutande sats: "[Roger] abandons the part of the utterance on which the display of agreement literally hinges in favor of attempting to finish his utterance before Dan completes the contrast himself".

Det tycks överhuvudtaget finnas goda skäl att anta att en exakt upprepning och en i det närmaste upprepning behandlas på i princip samma sätt av deltagarna själva, och att de två varianterna därför (åtminstone i vissa miljöer) går att behandla som en och samma övergripande företeelse.

Ett problem med upprepningssekvenserna är att det är svårt att skilja dem från "sena" ifyllnader. Det tycks nämligen vara fallet att B vissa gånger i sekvenser som är snarlika utdrag 3 snarare gör en "ren" ifyllnad som hamnar något "för sent" än upprepar en del av det A har sagt. (En sådan sekvens diskuteras bl.a. av Green-Vänttinen 1998:76f.¹³) Annan forskning (Jefferson 1986) har visat att talare ibland kommer in en stavelse för sent jämfört med den "avsedda" placeringen, men sällan mer. Om inte synnerliga skäl föreligger har jag därför valt att betrakta "upprepningar" av en stavelse som sena ifyllnader medan större upprepningar än så ses som egentliga ("rena") upprepningssinledda spontana ifyllnader.

Saken kompliceras ytterligare om vi tar hänsyn till det fenomen som Tannen (1989:88ff.) kallar skuggning ("shadowing"), det vill säga en upprepning av "what is being heard with a split-second delay" (ibid.:88). Ytterligare ett kriterium för skuggning är att slutdelen av A:s replik (det som skuggas) ska uttalas i överlappning med början av B:s upprepning (skuggningen). Något kritiska till Tannens analyser är Lerner & Takagi (1999:71, not 13); de menar att många skenbara fall av skuggning i verkligheten är ifyllnader. Den viktiga skillnaden mellan dessa båda företeelser är att B i det förra fallet bara återger vad hon har hört medan hon i det senare även återger sin analys av vad A har projicerat. Jag vill på denna punkt ansluta mig till

¹³

Eva: å sen e de+e ju de att (0,7) de går int någã sãn dãna mindre
plan utan de+e di där stora (.) di där jumbojã[ttana me (.h)=

Monika: [jã

Eva: massor av människor å [trångt

Monika: [å trångt

Green-Vänttinen tolkar denna sekvens som att Monika producerar en ren ifyllnad som hamnar något (en stavelse) för sent.

Lerner & Takagi. Skillnaden mellan de båda fenomenen anser jag dock att man bäst diskuterar i anslutning till ett konkret exempel:

(5) L Tema K:A51 [24.05]. Hämtat från en domstolsförhandling. D(omaren) håller på att ställa frågor till den T(iltalade). T har med sin lastbil krockat med en personbil i en rondell, och har redan tidigare under utfrågningen sagt att han hörde ett klirrande ljud då han körde i rondellen (varigenom han insåg att något hade inträffat).

D: de de: som ja:: °uh::° (0,2) menar du att eh eh när
förstog du att någonting hade hänt då de måste ju- (.)

eh >du säger att< [du <(hörde ett klirrande)>]=

T: [ja någonting hade ju hänt i i]

D:->=de förstod du väl (0,2) eh i å me att du hör de här

->[(klirret)]

T:->[>I Å ME< ATT] ja hör klirret ja

T kan i utdrag 5 tänkas snarare *upprepa* (skugga) än *upprepa och fylla* i D.¹⁴ Jag vill dock ge företräde för den senare varianten. Om vi utgår från att en sammanhängande tur är producerad och tolkad som en enhet, bör det ju vara olyckligt att placera en avsedd upprepning av vad den andra säger så pass tidigt att den kan misstolkas som en ifyllnad ("turintrång"). Extra viktigt torde detta vara om talaren står inför rätta och därför bör väga varje ord på guldväg. En av Tannens poänger är att en skuggning är automatisk (oreflekterad) och att ansvaret för det sagda vilar hos A. I en rättssal torde man vara ansvarig för allt man säger, varför skuggningar borde vara mycket sällsynta där. Ett annat argument för att T:s yttrande är kraftfullare än en uppbackande skuggning är att D ju talar å T:s vägnar, varför T:s replik blir ett sätt för honom att få tala å sina egna vägnar. T har, eftersom det är han som anses stå bakom orden, större "rätt" till det sagda än D, och hans replik kan därför knappast betraktas som ett sekundärt bidrag. Ett annat starkt argument för min tolkning är sättet som T uttalar sin replik på, alltså snabbt och starkt, vilket jag anser vara ett konstigt sätt att uttala en stödande och, i förhållande till "originalet", sekundär replik som en skuggning. T:s kraftfulla prosodi blir ett sätt att "ta över turen" och därigenom även enheten.

Jag är dock övertygad om att det finns exempel för vilka det är omöjligt att avgöra om det rör sig om en skuggning eller en ifyllnad. Detta menar jag vara ofrånkomligt, med tanke på att de båda begreppen egentligen relaterar till uppfattningar om vad som försiggår inuti människors huvuden. Vi kan vissa gånger troligen omöjligt ta reda på om en talare upprepar något hon har hört eller fyller i något som en tidigare talare har gjort relevant. Vidare

¹⁴ En ytterligare alternativ tolkning är att T varken fyller i eller skuggar utan fullföljer det ofullbordade yttrande som utsägs i överlappning med D. Det som främst talar mot denna analys är den relativt långa tid som har förflutit sedan T senast pratade.

är det naturligtvis tänkbart att B:s agerande vissa gånger bäst beskrivs som en blandning av skuggning och ifyllnad: B fyller i något som A har projicerat men har samtidigt hjälp, och kanske även påverkas, av att hon har hört A säga detsamma. Följden av detta är att varje enskild instans har blivit klassificerad utifrån en sannolikhetsbedömning från min sida av vilket av de båda alternativen som är rimligast. Tilläggas ska dessutom att skuggningar med största sannolikhet följer samma syntaktiska normer som de spontana ifyllnaderna; gränsdragningen mellan de båda fenomenen torde därför endast ha relevans för avgränsningen av min korpus och inte för huvudresultatet.

En ur min synvinkel något mer problematisk kategori än de upprepande spontana ifyllnaderna är den andra intressanta subtypen av spontana ifyllnader, till vilken jag räknar sekvenser där B förvisso backar, men samtidigt i betydande utsträckning, med avseende på syntax och/eller semantik, modifierar A:s dittills producerade språkstruktur. Samtalsutdrag 6 visar en sådan sekvens.

(6) LOP2:10 [34.19]. Från ett läkare-patient-samtal.

L: utan eh::veh: vi brukar använda ty: (0,6) p vibramyc_in å
sânt dä: ifall vi behöver äta [a n t i b i o t i]k a
P: [om de e nånti:ng]

Bisatsen som börjar *ifall vi behöver äta* "byts ut" av P(atienten) mot *om de e nånting*. P för alltså denna gång den större enheten (flersatsiga syntagmen) till en potentiell slutpunkt genom att (i betydande utsträckning) modifiera den del av syntagmen som redan var producerad då hon började prata.

Problematiken för mitt vidkommande har främst sin grund i att B:s omformulering i vissa fall syftar till att korrigera något i A:s replik. B måste dessa gånger utforma sitt yttrande på ett sådant sätt att korrigeringen blir uppenbar för övriga samtalsdeltagare (jfr Levelt 1983). För det första kan det vara så att det är behovet av att korrigera som har "utlöst" både att B fyller i överhuvudtaget och att ifyllnaden verkställs i form av att B först backar. För det andra bör alltså backningens längd (ifyllnadens syntaktiska utformning) vara starkt påverkad av pragmatiska hänsyn. Men å tredje sidan vet vi från forskningen kring självreparationer att dessa i vissa fall inte korrigerar någonting (Schegloff, Jefferson & Sacks 1977; Levelt 1983) – omformuleringar kan uppenbarligen vara motiverade av annat än att reformera något "fel" till något "rätt". Liknande icke-korrigerings-motiv borde också kunna ligga bakom vissa omformuleringar från en ifyllande talares sida (så torde vara fallet bland annat i utdrag 6¹⁵). Dessa gånger torde det

¹⁵ Det är svårt att tänka sig att P i utdrag 6 korrigerar L, med tanke på att det är L som är professionell och som sitter på kunskapen om sakförhållandet.

även stå B ganska fritt att välja backningslängd. En strukturell regelbundenhet hos de icke-korrigerande omformuleringarna kan alltså tänkas vara syntaktiskt styrd. Jag avstår trots detta från att dela upp omformuleringarna i två subgrupper, bland annat på grund av att gränsen mellan korrigerande och icke-korrigerande omformuleringar är mycket svårdragen. Dessutom tillåter faktiska korrigeringar trots allt ganska stor syntaktisk frihet för den reparerande talaren. Till exempel visar Levelt (1983) att det finns flera alternativa sätt för en talare att göra det tydligt för en lyssnare vad det är som ersätter vad vid en självreparation. Slutsatsen är därför att jag använder mig av alla omformuleringssekvenser, men tilldelar dem något mindre vikt än de mindre problematiska upprepningsinledda spontana ifyllnaderna.

Gränsen mellan upprepning och omformulering är naturligtvis flytande, men den är å andra sidan inte så viktig – framför allt inte om resultaten för de båda subtyperna är likartade.

Ytterligare ett sätt att få grepp på samtalsdeltagares behandling av olika syntaktiska enheter är att granska vilka syntaktiska strukturer som *undviks* av en ifyllande talare. Med detta avser jag den syntaktiska struktur som hade krävts för att föra enheten till sitt förväntade slut genom en "ren" ifyllnad vid de tillfällen då B i stället väljer att upprepa eller omformulera. För att avgöra vad som undviks utgår jag från B:s situation och inte från A:s – det är ju B som undviker. Jag tar alltså inte fasta på hur A själv avslutar enheten, om hon överhuvudtaget gör det, utan i stället försöker jag avgöra vilket slut som ur B:s (samt övriga samtalsdeltagares och analytikerns) perspektiv är det förväntade (projicerade). Det kan förefalla vara ren spekulation, men det praktiska arbetet har visat att så inte är fallet. Även om jag har tillåtit mig en viss grad av gissning/sannolikhetsbedömning, har det ofta varit möjligt, med hjälp av en syntaktisk och kontextuell analys, att med tämligen stor visshet avgöra vad A var på väg att producera. Nedan visar jag hur en sådan analys kan se ut, med samtalsutdrag 5 som konkret exempel. Utdraget återges därför ånyo:

(5) L Tema K:A51 [24.05].

D: de de: som ja:: °uh::° (0,2) menar du att eh eh när
förstog du att någonting hade hänt då de måste ju- (.)
eh >du säger att< [du <(hörde ett klirrande)>]=
T: [ja någonting hade ju hänt i i]
D:-->de förstod du väl (0,2) eh i å me att du hör de här
->[(klirret)]
T:-->[>I Å ME< ATT] ja hör klirret ja

Utifrån kontexten (de faktiska händelser som refereras, det som har sagts tidigare i utfrågningen, det D säger på de två första här återgivna raderna, osv.) och den syntaktiska strukturen (det "saknas" ett komplett objekt i D:s

sista sats; han har producerat ett attribut (*de här*) utan tillhörande huvudord) är det rimligt att tänka sig att D är på väg att producera ett substantiv vid tiden för T:s ifyllnad, troligen ett som har med ett klirrande läte att göra. Alltså drar jag för denna sekvens del slutsatsen att T "undviker" att producera ett substantiv som utgör en del av en större nominalfras och en större prepositionsfras. Denna analys bekräftas/stöds sedan av hur T utformar sin upprepningsinledda ifyllnad. (Att jag inte låter "bekräftas" stå oreserverat beror på att B:s ifyllnad inte *behöver* överensstämma med hennes analys av vad A var på väg att säga.)

I vissa fall har jag inte med någon rimligt hög sannolikhet kunnat avgöra vad B undviker att producera, till exempel som en följd av att det finns flera i det närmaste lika troliga möjligheter. Dessa fall har jag avstått från att klassificera med avseende på vad som undviks.

Efter dessa resonemang som har aktualiserats av egenskaper hos den första typen av sekvenser som ingår i min undersökning övergår jag härmed till att beskriva den andra typen av samkonstruktion som jag har analyserat, nämligen *assisterande ifyllnader*.

3.2. Assisterande ifyllnader

Då B producerar en assisterande ifyllnad kommer hon in i samband med att A *har avbrutit* det jämna flödet fram mot ett möjligt enhetslut vid en sådan tidpunkt och på ett sådant sätt att det kan antas ha varit den direkta orsaken till B:s ifyllnad. Detta kan få bland annat följande förlopp: 1) A avbryter sig och är därefter tyst en stund innan hon återupptar enhetsproduktionen. 2) A avbryter progressionen och producerar därefter en "fylld paus" (tvekljud) av något slag, vilken ofta manifesterar för de övriga deltagarna att hon har problem att finna ett eller flera ord. 3) A avbryter enheten och påbörjar en ny enhet. De tre förloppen illustreras av följande samtalsutdrag:

1) A avbryter enheten och blir tyst en stund innan hon fortsätter.

(7) Sainfl:10 [15.37.48]. A, B och C spelar canasta.

A: ja då hade ja ju: ingen (0,2) sv[art
B: ltrea

2) A avbryter enheten och producerar en fylld paus (tvekljud).

(8) Sainf2:15 [14.21.22].

A: han eh bo:r (.) i:eh:
B: gamla stationshuset

3) A avbryter en ännu ofärdig enhet och påbörjar en ny i stället.

(9) Sainfl:19 [16.58.40]. A håller på att upprätta protokoll efter att första given i en canasta-omgång har avverkats.

A: Å:sa här

(1,0)

A: å Ingrid här

A: sen sätte ja me själv (0,4) å delar av'et här

B: på undantag

Utdrag 9 kräver en kommentar: Ford & Thompson (1996) har visat att en tur (i engelskspråkiga samtal) inte tolkas som potentiellt färdig av deltagarna själva förrän talaren för stunden har nått fram till en samtidig syntaktiskt, prosodiskt och pragmatiskt möjlig slutpunkt. I sin kontext utgör knappast *sen sätte ja me själv* en pragmatiskt komplett enhet. Att A skriver upp även sig själv i protokollet är ju en fullständig självklarhet – det relevanta spörsmålet är ju *var* hon skriver upp sina egna poäng. Alltså bör A:s sist återgivna replik, i likhet med hennes två föregående repliker, innehålla ett adverbial för att bli pragmatiskt komplett. Ett sådant kompletterande adverbial (som förvisso förefaller innehålla en skämtaspekt), *på undantag*, tillhandahålls av B efter en kort paus samt en ny syntaktisk och pragmatisk enhet från A:s sida, *å delar av'et här*. Utdrag 9 illustrerar också att själva progressionsavbrottet kan ligga ganska långt bak i tiden då ifyllnaden startar. Det som avgör om en sekvens ska betraktas som en assisterande ifyllnad är inte huruvida A har ett progressionsproblem (t.ex. ordsökning) just i samband med att B börjar fylla i. Det avgörande är huruvida det finns ett relevant (ouppklarat) progressionsavbrott (i det här fallet att enheten har lämnats i ett ofullständigt skick) som (rimligt att döma) har motiverat ifyllnaden. Utdrag 9 illustrerar även att B då hon utför en assisterande ifyllnad inte nödvändigtvis assisterar i bemärkelsen att hon säger det som A var på väg att säga (men hade problem med att få fram). Uttrycket *assisterande* syftar inte heller på att A nödvändigtvis önskar hjälp från övriga samtalsdeltagare. Begreppet *assisterande ifyllnad* ska därför förstås som ett semantiskt tämligen vagt samlingsbegrepp som inkluderar instanser där B inte assisterar i ordets gängse betydelse – att assistera är en huvudsaklig, men inte nödvändig, egenskap hos dessa sekvenser.

Kännetecknande för assisterande ifyllnader är att det förefaller vara pragmatiken, oberoende av syntaxen, som motiverar inte bara att B fyller i A:s påbörjade enhet (hon "hjälp till" eller avslutar något oavslutat), vilket är fallet även för spontana ifyllnader (B gör naturligtvis genom sin ifyllnad någonting mer än bara bygger en komplett syntaktisk enhet, t.ex. visar hon solidaritet med A), utan även tidpunkten för ifyllnadens början (nämligen vid en tidpunkt då ingen progression mot en möjlig slutpunkt sker från A:s

sida¹⁶). Det bör därför vara vanskligt att dra någon deltagarsyntaktisk slutsats med utgångspunkt i den syntaktiska utformningen av en assisterande ifyllnad, även om man inte kan utesluta att syntaxen verkar i så måtto att den gör en ifyllnad i samband med progressionsavbrott mer eller mindre sannolik. Den sistnämnda möjligheten finner jag emellertid för spekulativ för att på allvar ta fasta på. Slutsatser rörande assisterande ifyllnader kommer därför nästan uteslutande att dras på grundval av de båda subtyperna upprepnings- respektive omformuleringsinledda assisterande ifyllnader:

– Exempel på upprepningsinledd assisterande ifyllnad.

(10) LOP1:6a [20.06]. Från ett läkare-patient-samtal.

P: då ringde han sa att de var
(0,4)

L: m:
(3,0)

L:->att de va reumatiskt

– Exempel på omformulerande assisterande ifyllnad.

(11) Säinf2:2b [13.31.46].

A: har du hört nå nu: nyligen

B: a:e inte: i: (0,2) i:: pff:: (0,2)

A:->sen ni kom hem

På samma sätt som för spontana ifyllnader försöker jag då det gäller assisterande ifyllnader utreda vilka enheter deltagarna undviker att producera i samband med upprepningar och omformuleringar.

Efter att jag nu har presenterat mina båda sekvenstyper och diskuterat vilka för- och nackdelar de har såsom material i en undersökning som min, kommer jag att i det följande närmare beskriva och diskutera den metod jag använder.

3.3 Metod

Jag har genomfört en kvantitativ kartläggning av olika syntaktiska strukturer som förekommer i B:s ifyllande repliker. Alla siffror ska betraktas som ungefärliga. Det är för det första svårt att avgöra exakt vilka samtalssekvenser som innehåller en spontan eller assisterande ifyllnad (Bockgård 2001). För det andra är det många gånger svårt att genomföra syntaktiska analyser.

¹⁶ I samtalsutdrag 9 sker ju ingen progression mot en möjlig slutpunkt i den enhet som B fyller i.

Det kan vara svårt att höra vad som sägs; det kan vara svårtolkat av någon annan orsak (jag hör men förstår inte); eller den syntaktiska strukturen kan vara svår att beskriva i traditionella termer. Märk dock väl att mitt primära syfte har varit att göra syntaktiska analyser av B:s bidrag och inte av hela den samkonstruerade enheten. (B kan förstås genom upprepning eller omformulering själv producera hela enheten.) Är B:s replik en sats med ifyllande funktion så kallar jag den för sats oberoende av huruvida A:s och B:s bidrag tillsammans bildar något som är lätt- eller svårbeskrivet med den traditionella grammatiken. Ett exempel på en svårbeskriven struktur är en apo koinou-konstruktion¹⁷, vilken inte är helt ovanlig. Dessutom är även B:s replik i vissa fall ogrammatisk betraktad ur ett satsgrammatiskt perspektiv (men samtidigt ett väl fungerande bidrag i sin kontext). Detta skapar frågor av typen: Kan en "nästan-sats" klassificeras som en sats och var går den exakta gränsen i så fall? Sammanhängande med detta är också de problem som skapas av det välbekanta faktumet att gränsen mellan huvudsats och bisats är flytande i talspråk (se t.ex. Linell 2002:12). Eller betrakta samtalsutdrag 12.

(12) Säinf5:3 [13.52.29]. Deltagarna talar om "Rid i natt", och jämför filmen med boken.

A: (a men du) (.) hade du läst boken nu s >ja menar< då:eh
(0,2) dås: (0,2) då [tänkte du no mer]

B: [då blev de på ett] annat sätt

Är *ja menar* i denna och i liknande sekvenser en "riktig huvudsats" eller är det snarare en form av "turhållare", som markerar att talaren har problem men försöker få det hon "önskar" säga sagt ändå? Eller med andra ord: Är *då blev de på ett annat sätt* (eller om man så önskar: *då tänkte du no mer*) att betrakta som huvudsats i en komplex syntagm med *hade du läst boken nu* som konditional bisats, eller är det mer korrekt att analysera den avslutande satsen som en bisats underordnad *ja menar* och följaktligen *hade du läst*

¹⁷ Konstruktionen innebär att två (ofta "icke-välformade") syntaktiska enheter följer efter varandra i samma tur. Vidare finns det ett centralelement som utgör en syntaktisk konstituent i båda enheterna (se Norén 2002). En apo koinou finns t.ex. i följande utdrag, vilket är hämtat från ett fokusgruppsamtal där lantbrukare talar om genmodifierade livsmedel. B har just sagt att hon tror att det är värre att äta djur som har ätit hormoner än att äta genmodifierade grödor:

L Tema K:GML4 [29.14].

A: de beror väl på att de e levande varelser gör att de

B: ja att dom hormonerna kan (0,4) påverka de e (så) .hh dom har väl
liksom

Apo koinoun utgörs alltså av hela följande konstruktion, där centralelementet har markerats med fetstil: *de beror väl på att de e levande varelser gör att dom hormonerna kan påverka (de)*.

boken nu som en självständig och oavslutad enhet?¹⁸ Jag föredrar det förra alternativet av prosodiska skäl: *ja menar* har en tillbakahållande prosodi, främst genom att det uttalas snabbt. Det synes mig också vara det rimligaste alternativet sett ur ett innehållsligt perspektiv. Satsen *hade du läst boken nu* har en tung semantisk roll om man ser den i relation till B:s ifyllande sats, då den förklarar vad ordet *då* syftar på; satsen *ja menar* är däremot innehållsmässigt oviktig. Min analys är dessutom väl förenlig med tidigare forskning om uttrycket *ja menar*. Forskningen har nämligen visat att detta uttryck är en vanligt förekommande diskurspartikel (alltså ett "icke-syntaktiskt"¹⁹ element), vilken dessutom ofta förekommer omedelbart före en sats med huvudsatsordföljd placerad icke-initialt i en tur (Saari 1986, J. Lindström 2002:63f.).

Min tolkning av samtalsutdrag 12 illustrerar också en annan viktig punkt som jag berörde redan i inledningen, nämligen att mina analyser inte är rakt igenom analytiska eller formella utan att det också finns en interaktionell komponent. Jag försöker att sätta in de språkliga strukturerna i sitt faktiska sammanhang och se vad det egentligen är som händer i det aktuella samtalet. Mina analyser är alltså gjorda utifrån inspelningen och inte utifrån transkriptionen. Däremot använder jag som sagt traditionella begrepp för att beskriva den språkliga struktur jag finner i inspelningen.

Då jag har ställts inför de (ytterst få) fall där B inte har slutfört enheten i samband med sin ifyllnad har jag klassificerat sekvensen utifrån den syntaktiska struktur som B rimligtvis hade producerat om hon hade slutfört enheten – om detta går att avgöra. Mitt tillvägagångssätt motiverar jag med att det ju är denna enhet (om någon) som B har orienterat sig mot då hon har börjat sin ifyllnad.

Det finns inget utrymme att mer i detalj beskriva hur jag har gått till väga då jag brottats med de problem som jag har ställts inför vid mina analyser. Enkelt uttryckt har jag i alla fall strävat efter att göra "bästa möjliga" analys utifrån en sannolikhetsbedömning av olika möjliga analyser. Vid några få tillfällen har jag låtit bli att klassificera sekvensen i fråga.

En sak som jag vill upprepa och betona är att jag inte bara har analyserat samkonstruerade satser och meningar. En nominalfras har därför blivit klas-

¹⁸ De båda alternativen skulle schematiskt kunna återges på följande vis om vi låter det som står inom parentes representera "enhetsfragmentet" i sammanhanget, medan det resterande bildar den kompletta syntaktiska enheten:

alt. 1: [hade du läst boken nu (ja menar) då blev de på ett annat sätt]

alt. 2: [(hade du läst boken nu) ja menar då blev de på ett annat sätt]

¹⁹ Detta så länge vi håller oss till den traditionella, *inre*, syntaxen; om vi däremot beaktar även den *yttre* syntaxen, alltså relationer till och beroenden av andra yttranden i samtalet, så ingår även en diskurspartikel i ett syntaktiskt sammanhang (se Linell 2002).

sificerad som en nominalfras – och inte som exempelvis en icke satsformad mening – även om den inte ingår i en satsstruktur. Det finns många samtalsurer som inte är satsformade. Betrakta följande samtalsutdrag:

(13) Såinf 4:16b [15.12.11]. Deltagarna talar om chefen för Slottssenap under 1930-talet, och hans fru.

B: å (ho) dom va tyskar
(0,4)

C: jaha

A: a: (.) [tyska ja]

B: [å bodde] i Kå: [bo

A: [Kne:-
(0,4)

A: Kne[:-

B:-> [Kneberg

A: K:ne-

(0,2)

B: (ja [tycker)-

A: [Kneborg

B: Knå, ja nånting sånt då::r

I den markerade turen gör B ett upprepningsinlett ifyllnadsförsök av det namn som A ett par gånger har försökt producera. I denna kontext utgör ensamstående *Kneberg/Kneborg* försök från deltagarnas sida att uttala det korrekta namnet på det tyska paret. I ett namnsökningssammanhang som detta fungerar ett ensamstående efternamn alldeles utmärkt som en självständig tur. Jag finner ingen anledning att betrakta namnet som en ellips med underförstådd meningsstruktur (*dom hette Kneberg*) och alltså som en mening(sekvivalent), något som de flesta traditionella och generativa grammatikerna skulle göra²⁰. En sådan analys synes mig bakvänd. Över huvud taget gäller i samtal att en "ellips" respektive dess "motsvarande fullständiga mening" ofta uppbär skilda pragmatiska funktioner i en viss position, och det är i många miljöer så att det är den korta repliken som är mer "normal" medan meningen är mer "markerad" (jfr Lerner 1995:124, Schegloff 1996). I en kontext som den som återges i utdrag 13 kan det alltså finnas goda skäl, ur ett funktionellt, deltagarrelevant perspektiv, att snarare beskriva en eventuell fullständig mening som en *långform* än ett ensamstående egennamn som en *kortform*.

Jag har vid min analys tagit bort element som inte ansluter sig till någon (inre) syntaktisk struktur, det vill säga bland annat upprepade ord och vissa partiklar, exempelvis partikeln *ja* som ofta förekommer i B:s ifyllande

²⁰ Jfr SAG:s begrepp *icke satsformad mening* (kap. 39).

replik²¹. Överlag har jag tillåtit mig en viss "frisering" och abstrahering om jag upplever att den är i linje med det vi tror oss veta om samtalsdeltagarnas egen analys av situationen.²²

Jag vill också poängtera att jag endast klassificerar den del av B:s replik som ingår i den samkonstruerade enheten. Ingen hänsyn tas därför till att B vissa gånger omedelbart påbörjar en ny enhet. En sekvens där B producerar [NP+ny syntagm] klassificerar jag således som en nominalfras.

Jag övergår nu till att redogöra för och diskutera resultaten av min undersökning. Först ges en kortfattad övergripande beskrivning (avsnitt 4), varefter följer en närmare diskussion kring ett antal intressanta syntaktiska strukturer (avsnitt 5–8).

4. Generell beskrivning av B:s bidrag

Det första och kanske viktigaste vi kan säga om datan är att B:s bidrag kan se ut på de mest skilda sätt. Detta gäller för såväl spontana som assisterande ifyllnader. B:s bidrag kan bland annat vara:

– en del av ett ord

(14) LOP12:5 [13.35]. Från ett läkare-patient-samtal.

L: men innan dess måste vi ha ett blod[prov (då)]
P:-> [eh prov ja]

– ett helt ord, egen primär satsdel

(15) Säinf2:8C [13.54.55].

A: men de va chaufför:n (.) .hh=
B: =å Ingri- eh å så Kurt då kanske=
A: =ja: å öh:: jo: å så va de faktist eh M:: [Morgan]
B:-> [Sixten]

– ett helt ord, del av en primär satsdel

(16) LOP1:6e [20.43]. Från ett läkare-patient-samtal.

L: och så tog du ett par=
P:->=tabletter

²¹ Se utdrag 6, 14, 18, 19 och 20.

²² Jämför t.ex. diskussionen i avsnitt 3.1 kring temporala omständigheters verkan på den språkliga strukturen.

– en hel flerordsfras

(17) Säinf6:8b [11.48.55]. Deltagarna diskuterar en nyss spelad bridge-omgång.

A: å ja säger en hjärter
(0,6)
A: så säger hon en spader
A: så säge ja [två spader]
B:-> [två spader]

– en bisats i en flersatsig syntagm

(18) Säinf2:25 [15.22.29].

A: ja tyckt de va himla synn om grabben om de verkli gen
va[r så här]
B:-> [om de va sant] ja:

– en självständig sats

(19) LOP4:5b [18.24]. Från ett läkare-patient-samtal. L(äkaren) har bett P(atienten) kavla upp ärmen så att han ska kunna undersöka P:s armbåge.

(5,0) ((P kavlar upp ena ärmen))
L: för de e inte
P: de va här de blev en stor knöl va=
L: =a:
(.)
P: .h (.) men den har nå[stan förs-
L:-> [den har gått tibaks den ja

– en flersatsig syntagm

(20) L Tema K:A51 [31.45]. Från en domstolsförhandling. D(omaren) frågar ut den T(illtalade).

D: a du:(ililu:)u: (0,2) hade uppfattningen att de va dom
som: snarare hade:: (0,2) kört eh::[: (på)]
T:-> [a ja fick]
->uppfattningen att dom körde på mej i bakändan va

Jag har således inte hittat någon syntaktisk enhet som är så starkt sammanhållen att den inte tillåter talarbyte inuti sig. Tabell 1 nedan visar fördelningen av ett antal syntaktiska konfigurationer för mina olika ifyllnads-kategorier. De värden som anges i tabellen ligger till grund för avsnitt 5–7.

5. Meningens och satsens status

Med *mening* avser jag en syntagm med minst ett predikat och normalt även ett subjekt. Till skillnad från SAG tilldelar jag varken en "komplex mening" (delmeningar som utgör en semantisk enhet och som hålls samman med t.ex. en konjunktion (SAG I:189)) eller en "icke satsformad mening" ("uttryck

[...] som fungerar [...] som en huvudsats men som inte har satsform" (SAG I:180)) meningsstatus. Att se huvudsatser som kopplats till varandra genom en samordnande konjunktion som självständiga syntaktiska enheter stämmer för övrigt överens med segmenteringen enligt Talsyntax manual (Loman & Jörgensen 1971:24f.). Likaledes följer jag manualen (s. 26f.) då jag vid min analys låter två finita verbformer som delar subjekt tillhöra samma mening.

I tabell 1 står typ 1 för spontana ifyllnader, medan 1A och 1B står för den upprepnings- respektive omformuleringsinledda undergruppen inom denna kategori. 2A och 2B står för upprepnings- respektive omformuleringsinledda assisterande ifyllnader. Observera också att ensatsiga meningar och självständiga satser är samma sak.

Tabell 1. Fördelningen av några olika sorters syntaktiska strukturer för de olika ifyllnadstyperna. (Observera att en ensatsig mening och en självständig sats är samma sak, samt att sekvenserna i den andra och tredje kolumnen även är med i den första.)

	1	1A	1B	2A	2B
Antal	117	36	22	35	32
Ensatsig mening	17 (15 %)	5 (14 %)	5 (23 %)	5 (14 %)	7 (22 %)
Flersatsig mening	2 (1,7 %)	1 (2,8 %)	2 (9,1 %)	0 (0 %)	2 (6,2 %)
Meningar totalt	19 (16 %)	6 (17 %)	7 (32 %)	5 (14 %)	9 (28 %)
Självständig sats	17 (15 %)	5 (14 %)	5 (23 %)	5 (14 %)	7 (22 %)
Osjälvständig sats	20 (17 %)	13 (36 %)	4 (18 %)	4 (11 %)	4 (12 %)
Satser totalt	37 (32 %)	18 (50 %)	9 (41 %)	9 (26 %)	11 (34 %)
VP	2 (1,7 %)	0 (0 %)	1 (4,5 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
>fras ¹ , <sats	14 (12 %)	0 (0 %)	1 (4,5 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
Övriga ²	62 (53 %)	17 (47 %)	9 (41 %)	26 (74 %)	19 (59 %)

1) Ej VP.

2) Se avsnitt 8 för närmare information om dessa.

Av tabell 1 framgår att jag har analyserat 117 spontana ifyllnader (typ 1). I 19 fall av dessa (16 %) producerar B en mening enligt definitionen ovan. (Se utdrag 19 för ett exempel på en sådan ifyllnad.) Detta tyder på att meningen kan vara en enhet som deltagarna någorlunda ofta orienterar sig mot. Något annorlunda framstår dock saken om man tar hänsyn till att hela 17 av dessa 19 meningar (t.ex. den i utdrag 19) utgörs av en ensam huvudsats. Detta indikerar att det snarare kan vara satsen som är grundläggande. Denna tes styrks av att det finns 20 sekvenser där B producerar en sats som inte också är en fullständig mening (se utdrag 18), vilket ger sammanlagt 37 satser (32 %).

Av de 117 spontana ifyllnaderna är 36 upprepningsinledda (typ 1A i

tabell 1). I sex av dessa fall (17 %) backar B på ett sådant sätt att hon producerar just en mening (se utdrag 19). I fem av dessa fall (inklusive det i utdrag 19) utgörs meningen av en ensam huvudsats. Eftersom ytterligare 13 upprepningsinledda sekvenser innehåller en ensam sats från B:s sida, vilket ger sammanlagt 18 satser (50 %), förstärks bilden av att satsen är en viktig enhet – framför allt med tanke på att upprepningssekvenserna är den typ av sekvens som jag (i teorin) anser vara viktigast för att avgöra en syntaktisk enhets status.

Av tabell 1 framgår vidare att jag har 22 omformulerande spontana ifyllnader (typ 1B). I sju av dessa fall (32 %) backar B på ett sådant sätt att hon producerar just en mening. Fem av dessa utgörs av en ensam huvudsats. Sammanlagt finns det nio satser (41 %) i typ 1B. En av dem återges ovan i utdrag 6.

Då det gäller B:s "undvikanden" i typ 1 finns det ett exempel på att B undviker en subjunktionslös bisats genom att backa tillbaka och producera även subjunktionen. Inga andra undvikanden av satsen föreligger. Däremot representerar alla satser i typ 1A och 1B ett undvikande av icke-satsen. Sammantaget ger detta ett tungt argument för att satsen har en stark enhetsstatus.

Av tabell 1 framgår också att det finns 35 upprepningsinledda assisterande ifyllnader (typ 2A) i min korpus. I fem av dessa fall (14 %) backar B på ett sådant sätt att hon producerar en hel mening. Samtliga dessa meningar består av en ensam huvudsats. Det finns vidare fyra satser som är en del av en större meningsstruktur (se utdrag 10). Sammanlagt finns alltså nio upprepande assisterande ifyllnader innehållande exakt en sats (26 %).

I gruppen omformulerande assisterande ifyllnader (typ 2B) finns det 9 meningar bland sammanlagt 32 sekvenser (28 %). Utdrag 20 ovan återger en sådan sekvens. Av meningarna består sju stycken av enbart en sats. Det finns ytterligare fyra sekvenser vilka innehåller just en sats, vilket ger sammanlagt elva fall (34 %). Utdrag 11 återger en sats som ingår i en större, samkonstruerad syntagm.

Även då det gäller de assisterande ifyllnaderna sker inga undvikanden av satsen.

Den samlade bilden som framträder är att B i tämligen många fall förvisso producerar en mening, men att denna mening allt som oftast (i 88 % av de ovan behandlade sekvenserna) består av en ensam huvudsats. Med tanke på att det dessutom finns många repliker från B som innehåller en sats som bara utgör en del av en flersatsig syntagm, så torde den rimligaste slutsatsen vara att satsen är en mer fundamental enhet än meningen i svenska samkonstruktioner och kanske i samtalspråk över huvud taget.

Denna slutsats stöds även av tidigare forskning. Då det gäller svenska skriver exempelvis Linell (1990:49): "Många moderna forskningsrön talar

för det gamla antagandet att meningsenheternas prototypiska form är satsen". Med "meningsenhet" avser Linell här talets motsvarighet till skriftens mening, det vill säga talets grundläggande enhet. Som stöd för sin ståndpunkt anför Linell att uppbackningar under längre repliker från den primära talarens sida (t.ex. en berättelse) ofta placeras mellan satser och inte bara mellan meningar. Vidare framhålls att satsen till skillnad från den flersatsiga meningen hålls samman prosodiskt och med hjälp av gester. Dessutom framhålls egenskaper hos många strukturbrott (omtagningar, anakoluter) samt de huvudsatsdrag som förekommer i många bisatser.²³

I en senare text har Linell (2002) fortsatt att argumentera för att den syntaktiska meningen har en svag position i samtalspråk. Där visas bland annat att "meningsfragment" kan fungera alldeles utmärkt som självständiga turer, att gränserna mellan olika meningar är oklara i samtalspråk, att syntaxen spelar en mindre roll i tal än i skrift, och att talare på ett tämligen oproblematiskt sätt kan använda sig av syntaktiskt inkoherenta konstruktioner. (Se särskilt s. 62.)

Att en svensk avhandling (Löfström 1988) har kommit till det "motsatta" resultatet – alltså att meningen är typisk också för informellt samtalspråk – förklarar Linell (1990) med att Löfström har ett produktperspektiv, där han söker efter de maximala syntaktiska strukturerna, medan Linell själv har ett processperspektiv, där han försöker fånga de enheter som är relevanta för deltagarna själva i deras sociala och temporala verklighet (ibid.:52). Vi har alltså här ännu ett exempel på hur viktigt valet mellan ett analytiskt och ett interaktionellt perspektiv kan vara för forskarens resultat.

Även mina samtalsutdrag kan ju för övrigt tyckas stödja Löfström, eftersom de visar att deltagarna i lejonparten av fallen samkonstruerar just en mening – men detta behöver inte betyda att meningen är den enhet som deltagarna främst orienterar sig mot. De kanske "egentligen" främst fyller i exempelvis namnet, året, frasen eller satsen och samtidigt bara "råkar" fylla i meningen. Bara det faktum att meningen kan samkonstrueras visar ju för övrigt att dess enhetsstatus inte är "okränkbar". Det finns syntaktiska gränser inuti meningen som, för att använda sig av Szczepeks terminologi, håller för talarbyte.

För att återknyta till forskning kring satsen, så har även studier av (amerikansk) engelska och tyska visat att satsen är en fundamental enhet i samtalspråk (se t.ex. Chafe 1979, Selting 2000). Deras resonemang liknar i mångt och mycket Linells.

Samtidigt visar förstas mina resultat att människor inte alltid talar i hela satser. Det finns ingen regel eller stark norm som "tvingar" en spontant

²³ För litteraturhänvisningar se Linell (1990:49–51).

ifyllande eller assisterande talare att börja vid eller backa tillbaka till en satsbörjan. Stödd av mitt empiriska material vill jag därför ställa mig bakom Szczepek (2000) då hon ifrågasätter om satsen har en så pass dominerande ställning i samband med samkonstruktioner som man kan få intryck av vid läsning av Lerner (1987, 1991, 1996). Det torde finnas mindre syntaktiska strukturer som också har en stark enhetsstatus för deltagarna själva. Exempel på sådana strukturer tycks vara nominal- och prepositionsfrasen (se avsnitt 8).

6. Verbfrasen

Fox & Jaspersen (1995) fann i sin undersökning att verbfrasen inte är något samtalsdeltagare orienterar sig mot i samband med självreparationer – det vill säga reparationen var (med undantag för kopulaverb samt för två enstaka avvikande fall) aldrig utformad som en verbfras utan var alltid antingen större eller mindre. Mina resultat, redovisade i tabell 1, går i helt samma riktning: Verbfrasen tycks inte heller vara en viktig enhet vid samkonstruktioner.

Då det gäller spontana ifyllnader har jag dock två verbfraser (1,7 %), varav den ena tillhör subgrupp 1B och alltså utgör 4,5 % av det totala antalet omformulerande spontana ifyllnader.

Verbfrasen undviks också tämligen frekvent: I samband med spontana upprepningar har fem "förväntade" verbfraser gjorts om till bisatser av B. Då omformuleringar har producerats har fyra verbfraser blivit satser (i tre fall även meningar).

Såsom framgår av tabell 1 finns det inte en enda upprepande eller omformulerande assisterande ifyllnad utformad som en verbfras.²⁴ För typ 2B har verbfrasen i ett fall undvikits och blivit en huvudsats som tillika är en fullständig mening.

Sammanfattningsvis är verbfrasen en mycket ovanlig enhet från den ifyllande talarens sida i samband med samkonstruktioner.

²⁴ Däremot finns det fyra "rena" assisterande ifyllnader med verbfrasform. Dessa ger dock ett ytterst svagt stöd för att verbfrasen skulle vara en deltagarrelevant enhet; B har ju i dessa fall bara fyllt i det som "saknats" i samband med att A har avbrutit progressionen fram mot en möjlig slutpunkt.

7. Andra bidrag mindre än en sats, större än en primär satsdel

I väldigt många fall producerar B antingen en hel, eller del av en, fras (ej verbfras) eller en hel sats, i den typ av sekvenser som förekommer i denna artikel. I vissa fall produceras emellertid någonting däremellan. Om vi tar bort de ytterst få verbfraserna, ser mönstret ut på följande sätt (se tabell 1):

Det finns 14 spontana ifyllnader av denna typ (12 %). För subtyp 1A finns det inga alls. Detta innebär, intressant nog, att deltagarna i *samtliga* fall då de upprepar antingen håller sig inom en fras som var delvis producerad när de påbörjade sin ifyllnad, eller backar tillbaka ända till början av en sats; någonting däremellan förekommer inte. Då det gäller omformuleringarna (1B), finns det endast en sekvens som "bryter mönstret" (4,5 %).

Det finns ett exempel från varje subgrupp på att denna typ av bidrag har undvikits från B:s sida. I 1A-sekvensen backar talaren tillbaka på ett sådant sätt att hon producerar en huvudsats som även är en fullständig mening. I 1B-sekvensen backar och omformulerar talaren på ett sådant sätt att hon producerar en huvudsats som utgör en del av en mening.

Också typ 2A och 2B bekräftar bilden genom att sakna sekvenser av denna mellanstora typ. Dessutom finns tre undvikanden inom varje kategori, av vilka fyra har blivit satser (två meningar), medan B i två fall har ersatt det förväntade med ett ensamt substantiv (som alltså ansluter sig till en tidigare punkt i den syntaktiska enheten).

Sammanfattningsvis finns det en mycket stark orientering hos ifyllare mot att producera antingen hela satser eller inte mer än en lokal konstituent. Detta visas inte minst av att deltagarna de gånger de backar ur frasen genom att upprepa (delar av) A:s replik undantagslöst hamnar i början av en sats. Även detta resultat indikerar att Fox & Jaspersons slutsatser baserade på amerikanska självreparationer verkar gå att överföra till mina svenskspråkiga samkonstruktioner.

8. Frasen och dess delar

Bortsett från de sekvenser som har behandlats ovan består B:s bidrag nästan alltid av en prepositions- eller nominalfras, eller en del därav. Övriga sekvenser är ytterst sällsynta och lämnas härmed åt sitt öde. Mitt syfte med denna text är nämligen inte att ge en fullständig beskrivning av mitt material. Det jag vill göra är i stället att undersöka ett antal syntaktiska enheters betydelse i svenskt samtalsspråk, och de enheter som här inte kommer att redovisas fyller bortom allt rimligt tvivel inte någon viktig roll.

En fördel med att presentera prepositions- och nominalfrasen i ett sam-

manhang är att vi tydligare ser om de båda frastyperna tycks behandlas på skilda sätt av deltagarna. Det är också naturligt med tanke på hur pass sammanvävda frastyperna är: Prepositionsfrasen innehåller vanligen en nominalfras och nominalfrasen innehåller ibland en prepositionsfras. Varje sekvens där B:s bidrag utgör en hel fras av någon av de båda typerna, vilken består av en del av en större fras av den andra typen, stärker den förras enhetsstatus på bekostnad av den senares.

Märk väl att begreppet *en fras* i detta sammanhang betyder 'varken mer eller mindre än en fras'. Detta innebär, till exempel, att om B producerar en PP innehållande en NP så klassificerar jag bidraget som en PP och inte som en PP och en NP. Mitt syfte är inte att återge hur många exempelvis nominalfraser det överhuvudtaget finns i mina sekvenser – syftet är att analysera och diskutera nominalfrasens status såsom en självständig enhet i samtalspråk. Jag vill undersöka om det finns någon orientering hos B mot att producera *just en nominalfras*; däremot är jag ointresserad av om det finns någon orientering mot *en nominalfras plus eventuellt hur mycket som helst ytterligare*.

Man bör också vara uppmärksam på att en och samma sekvens kan klassificeras på olika sätt samtidigt. Exempelvis en sekvens som beskrivs som en hel PP kan samtidigt också figurera som en del av en NP. Detta är viktigt att vara uppmärksam på för att rätt kunna tolka de siffror som nedan presenteras.

För prepositionsfrasen gäller att jag har elva spontana ifyllnader som består av just en hel PP. I två fall av dessa utgör frasen en del av en större NP. Det finns sju sekvenser där B producerar en del av en PP. Jag har dock hela 28 spontana ifyllnader där B producerar en hel NP. Av dessa utgör fyra NP en del av en större PP. Jag har 15 sekvenser där B producerar endast en del av en NP. Fördelningen återges också i tabellform (tabell 2), där "H" betyder 'hel fras', "D" betyder 'del av fras' och där "DAP" betyder 'del av andra frastyper'.

Tabell 2. PP och NP i typ 1. (Notera att sekvenserna i den andra kolumnen även är med i den första.)

	H	H(DAP)	D
PP	11	2	7
NP	28	4	15

Tabell 3. PP och NP i typ 1A. (Notera att sekvenserna i den andra kolumnen även är med i den första.)

	H	H(DAP)	D
PP	9 ²⁵	2	0
NP	3	0	6

Tabell 4. U och Pr för PP och NP i typ 1A.

	HPP	DPP	HNP	DNP
U	0	6	5 ²⁶	12
Pr	6 ²⁷	0	3	7

Tabell 2 tycks tala svagt till nominalfrasens "fördel". Detta även om vi inte lägger så stor vikt vid skillnaden i antalet hela fraser (28 mot 11) vilket delvis kan förklaras av att NP generellt är en vanligare frastyp. Det mer intressanta är förhållandet mellan fullständiga och ofullständiga fraser. Repliker innehållande hela NP utgör 65 % (28/(28+15)) av det totala antalet spontana ifyllnader som innehåller delar av eller en hel NP (men ingenting mer). Motsvarande siffra för PP är 61 % (11/(11+7)), alltså marginellt lägre. (Motsvarande kvoter kommer jag nedan att kalla *helhetskvoter*.) Resultatet ger en svag antydning om att deltagarna skulle kunna vara mer tveksamma inför att producera ofullständiga NP än dito PP, även om skillnaden är alldeles för liten för att man ska kunna basera någon verklig slutsats på den.

Bilden blir dock en annan om vi går till den viktiga subgruppen 1A, alltså upprepningens inledda spontana ifyllnader, för vilken fördelningen återges i tabell 3. Från tabellen kan vi utläsa att det finns fler HPP än HNP i denna kategori, vilket är intressant med tanke på de förras lägre frekvens både i allmänt samtalsspråk och i typ 1 generellt sett (se tabell 2). Frapperande är också skillnaden i helhetskvoten: för PP 100 % (9/9) och för NP endast 33 % (3/9). I inget av fallen där en spontan ifyllare backar produceras alltså en ofullständig PP – det motsvarande kan däremot inte alls sägas om nominalfrasen. Detta talar för en väsentligt starkare deltagarorientering mot den fullständiga prepositionsfrasen än mot den fullständiga nominalfrasen.

Samma mönster uppkommer (naturligt nog) om vi granskar vad B har "undvikits" i samband med upprepningen. Om vi stryker de tio sekvenser där jag inte har kunnat avgöra detta och kallar det som har undvikits för "U" och det som i stället har producerats för "Pr", får vi de värden som presenteras i tabell 4. Tabellen visar att inga HPP och fem HNP har undvikits av B. Efter

²⁵ I en av dessa sekvenser utgör prepositionsfrasen en del av en större PP.

²⁶ Två av dessa NP utgör en del av en större NP (samt en PP).

²⁷ I en av dessa sekvenser utgör prepositionsfrasen en del av en större PP.

upprepningarna har det däremot uppstått sex respektive tre sådana. Utdrag 5, nedan återgivet i förkortat skick, illustrerar hur en sekvens där en HPP har producerats genom backande i enheten kan se ut i praktiken.

(5) L Tema K:A51 [24.05]

D: de förstod du väl (0,2) eh i å me att du hör de här
[(klirret)]

T: [>I Å ME< ATT] ja hör klirret ja

I detta exempel "undviker" T ett substantiv, *klirret*, som utgör en del av en större NP, och producerar i stället en ännu större PP. För att inplacera sekvensen i tabell 4, hör den alltså hemma under både DPP och DNP i rad U samt under HPP i rad Pr.

Att PP är en starkare enhet än NP är kanske inte uppenbart utifrån tabell 4, med tanke på att det trots allt är fler DNP än DPP som har undvikits (12 mot 6). Tendensen blir i stället tydlig först då vi i detalj studerar vad som har hänt med DPP och DNP (kan inte utläsas av tabellen): Av sex DPP har alla blivit HPP (se utdrag 5). Av tolv DNP har tre blivit HNP, fem DNP, två HPP (som i utdrag 5) och två satser. Vi ser alltså att ett undvikande av en viss DNP inte är någon garanti för att DNP undviks helt och hållet, vilket skiljer sig från mönstret för DPP. Det är likaledes en betydligt högre andel av de ofullständiga prepositionsfraserna än av de ofullständiga nominalfraserna som har transformerats till en hel PP respektive NP; för PP är det 100 % (6/6); för NP är det bara 25 % (3/12). Utdrag 5 återger alltså en typisk spontan ifyllnad, i bemärkelsen att den upprepande ifyllaren har valt att starta från början av prepositionsfrasen och inte från början av nominalfrasen, då båda möjligheterna har förelegat.

Alla resultat för subtyp 1A talar för att det finns en något starkare orientering mot att producera hela, och undvika delar av, fraser för prepositionsfrasens vidkommande än för nominalfrasens.

Då det gäller subtyp 1B, omformulerande spontana ifyllnader, har jag så få sekvenser av den typ som här diskuteras att det är lönlöst att dra några slutsatser enbart på grundval av vad B producerar. Däremot kan man genom att studera vad som undviks åtminstone urskilja en tendens. Fördelningen återges i tabell 5 (återigen med de sekvenser för vilka U inte har kunnat avgöras strukna). Vi ser att flera (5) DPP har undvikits men inga HPP – inget lika tydligt mönster finns för nominalfrasens del. Dessutom har samtliga DPP försvunnit efter omformuleringarna; motsvarande är inte fallet för DNP. Också typ 1B talar alltså snarare för än emot att PP är en starkare enhet än NP.

Om vi går vidare till de assisterande ifyllnaderna och börjar med typ 2A (tabell 6), så ser vi att PP och NP har ungefär samma helhetskvot: 75 %

(6/8) respektive 79 % (11/14). Om vi på samma sätt som ovan undersöker vad som har undvikits samt vad som i stället har producerats får vi tabell 7. Denna tabell visar såsom alla andra att många upprepningar går tillbaka till en frasgräns. Däremot tycks den inte på något avgörande sätt skilja mellan PP och NP. En närmare granskning av de undvikta DPP (går inte att utläsa av tabellen) ger vid handen att fem av sju (71 %) har blivit HPP medan två (29 %) fortfarande är DPP. Av tolv DNP har nio transformerats till HNP (75 %), medan tre (25 %) fortfarande består av en DNP. Inte heller detta diskriminerar således mellan frastyperna.

Tabell 5. U och Pr för PP och NP i typ 1B.

	HPP	DPP	HNP	DNP
U	0	5	4	6
Pr	2	0	1	2

Tabell 6. PP och NP i typ 2A. (Notera att sekvenserna i den andra kolumnen även är med i den första.)

	H	H(DAP)	D
PP	6	1	2
NP	11	2	3

Tabell 7. U och Pr för PP och NP i typ 2A.

	HPP	DPP	HNP	DNP
U	0	7	2 ²⁸	12
Pr	5	2	9	4

Tabell 8. PP och NP i typ 2B. (Notera att sekvenserna i den andra kolumnen även är med i den första.)

	H	H(DAP)	D
PP	5	0	1
NP	6	1	1

Resultatet för typ 2B (se tabell 8) följer mönstret för typ 2A: Både PP och NP tycks vara deltagarrelevanta enheter, och det är svårt att finna någon skillnad mellan dem. Om vi på vanligt sätt undersöker vad som har undvikits får vi ett resultat (tabell 9) som talar svagt till prepositionsfrasens fördel i jämförelse med nominalfrasen.

Sammanfattningsvis orienterar sig deltagarna mot båda frastyperna. De allra flesta upprepningar och omformuleringar förefaller inte vara slump-

²⁸ Varav en utgör en del av en större NP (och PP).

mässigt utformade utan utförs på ett sådant sätt att en hel sats eller en hel fras blir producerad av B. Jag har däremot inte funnit något entydigt svar på huruvida den ena frastypen är mer grundläggande som enhet i samtalspråket än den andra. Men om nu någon av vågskålarna trots allt väger över, borde det vara den där prepositionsfrasen befinner sig.

Tabell 9. U och Pr för PP och NP i typ 2B.

	HPP	DPP	HNP	DNP
U	0	5	4	6
Pr	2	0	1	2

Tabell 10. PP och NP i typerna 1A, 1B, 2A och 2B. (Notera att sekvenserna i den andra kolumnen även är med i den första.)

	H	H(DAP)	D
PP	21	3	3
NP	21	3	12

För att kontrollera om denna uppfattning svarar mot verkligheten har jag fört samman typerna 1A, 1B, 2A och 2B i en sammanfattningsstabell (tabell 10). Tabellen visar tydligt att en ofullständig prepositionsfras inte gärna produceras i dessa typer av sekvenser. Prepositionsfrasens helhetskvot är 87 % (21/24), vilket ska jämföras med nominalfrasens 64 % (21/33).

Mitt resultat kontrasterar starkt mot Helasvuos (2001) syn på nominalfrasens roll i samkonstruktioner, vilken omnämndes i genomgången av tidigare forskning (avsnitt 2). Hon menar ju för det första att B sällan använder exakt en NP för att fylla i A. Jag har däremot hela 104 fall där detta sker om man summerar samtliga spontana med samtliga assisterande ifyllnader (alltså även de "rena"), vilket innebär att 36 % av samtliga sekvenser är av denna typ. För det andra menar hon att en NP sällan samkonstrueras. Också här talar mina sekvenser ett annat språk. Jag har totalt 65 exempel på att en NP samkonstrueras (23 %). (Observera att vissa sekvenser passar in på båda beskrivningarna varför de medtagits i båda beräkningarna.) Jag vet inte varför jag och Helasvuo har kommit till så olika resultat. Eftersom hon har undersökt två så olika språk som engelska och finska torde inte språkskillnaden vara ett särdeles troligt alternativ.

Mina resultat harmonierar däremot väl med Szczepeks (2000) iakttagelse att prepositionsfrasen är en stark enhet och att B därför gärna upprepar en del av A:s replik på ett sådant sätt att hon producerar en hel PP som ifyllnad.

Jag kommer nu att lämna den deskriptiva nivån för att i stället försöka ge en förklaring till det syntaktiska mönster som finns i mitt material.

Syntax är naturligtvis inte samtalandets enda och obestridda drivkraft. Den är också ett medel med vars hjälp deltagare när olika interaktionella

mål. Syntaxen existerar inte i samtal för att de samtalande ska få en möjlighet att inte bryta mot satsgrammatikens regler. Den finns där för att ömsesidig förståelse ska kunna uppnås. Detta ställer oss inför ett möjligt problem: Hur kan (den någorlunda sannolika) regeln "en PP är viktigare att sammanhålla som en enhet än en NP" uppstå, det vill säga hur kan den bidra till (bland annat?) god ömsesidig förståelse?

Svaret torde vara relaterat till förhållandet att de båda frastyperna är mycket olika till sin karaktär. En PP har sitt syntaktiska huvudord först i strukturen, alltså [huvudord+bestämning], medan en utbyggd NP många gånger har det sist, alltså [bestämning+huvudord]. Min hypotes är att den "egentliga" regeln därför lyder: "Se gärna till att få med frasens syntaktiska huvudord". För att efterleva den regeln gäller för prepositionsfrasens del att om A redan har påbörjat frasen så måste B backa till dess början. Däremot måste B inte alltid backa för att få med huvudordet om A har påbörjat en NP. Hypotesen är vidare väl förenlig med en upptäckt vi gör om vi tittar närmare på de sammanlagt 65 sekvenser där B endast producerar en del av en NP i sin spontana eller assisterande ifyllnad. Vid 26 av dessa tillfällen producerar nämligen B ett ensamt substantiv (21 st.) eller namn (5 st.), alltså *huvudordet* i den större nominalfrasen. Förutsatt att huvudordet verkligen är viktigt i den bemärkelse som jag har antagit, så torde vi ha en möjlig förklaring till varför B i dessa sekvenser inte har backat längre än till början av huvudordet (5 fall) eller inte backat alls (21 fall). Dessa siffror ska dessutom sättas i relation till att B endast fyra gånger då hon har "läge" att fylla i endast huvudordet i en NP i stället väljer att producera hela nominalfrasen. Detta innebär att B endast i 13 % av dessa sekvenser väljer att backa. Denna procentsats ska vägas mot värdet för nominalfrasen generellt: I 40 % (36/89) av samtliga fall där B kommer in mitt i en NP backar eller omformulerar hon. För prepositionsfrasens del är motsvarande andel 41 % (23/56).

Siffrorna kan med fördel tolkas som att det är viktigare att B producerar nominalfrasens huvudord än frasen som sådan. Men varför finns det i så fall ingen *lika* stark orientering mot att producera prepositionsfrasens huvudord? Icke-upprepning är ju faktiskt vanligare än upprepning i de sekvenser där en upprepning skulle behövas för att få med huvudordet (59 % mot 41 %). Att så är fallet skulle kunna relateras till för det första att prepositionen genom att inleda frasen har en ofördelaktig (lika med tidig) placering; backning är oftare nödvändigt för att få med huvudordet i jämförelse med hur det är för nominalfrasens del. För det andra kan det relateras till att prepositionsfrasens huvudord normalt sett har ett betydligt svagare semantiskt innehåll än nominalfrasens. Huvudordet i en nominalfras betecknar många gånger en nyckelreferent i sammanhanget, till exempel en central gestalt i den situation som omtalas, medan prepositionen ofta är semantiskt sekundär i jämförelse

med rektionen.

Om det nu är som jag har antagit, alltså att frasens syntaktiska huvudord spelar en väsentlig roll i sammanhanget, så hjälper det oss trots allt endast halvvägs mot målet att försöka förklara deltagarnas något skilda behandling av de båda frastyperna. Följdfrågan är: Varför är det (ofta) relevant för B att producera frasens syntaktiska huvudord, även då det, som i prepositionsfrasens fall, inte är semantiskt tungt? Ja, mitt spekulativa svar på den frågan är att det tydliggör för övriga samtalsdeltagare vad som sker. Det är ett sätt att tydliggöra att det är ifyllnad som pågår och därigenom också vilken social handling som genomförs. Möjligheten att känna igen en fras, och därigenom en social handling, torde vara starkt relaterad till frasens syntaktiska huvudord. Produktionen av exempelvis en preposition (och därigenom förvisso även en hel fras) visar på ett otvetydigt sätt att det är en PP B vill bidra med eller vara en av samkonstruktörerna till, medan producerandet av en NP som fungerar som rektion till en preposition som A har producerat i vissa kontexter skulle kunna tolkas som en ersättning av (den ofärdiga) prepositionsfrasen eller som ett element som var avsett att bli anslutet till någon tidigare punkt i den syntaktiska konstruktionen, eller som en ensamstående nominalfras som överhuvudtaget inte parasiterar på strukturen hos A:s replik. Närvaro av preposition signalerar alltså (självfallet) att det är en prepositionsfras, medan frånvaro av preposition och närvaro av en nominalfras huvudord signalerar att det är en nominalfras, vilken inte *nödvändigtvis* ingår i en PP. Genom att underlåta att producera frasens huvudord i samband med ifyllnad skulle det alltså (vissa gånger) uppstå risk för otydlighet eller missförstånd.

Det torde finnas generella, tämligen syntaxoberoende fördelar med att upprepa i samband med ifyllnad eftersom det i alla sammanhang signalerar att man verkligen ger sig in i den enhet som A har påbörjat, i stället för att exempelvis påbörja en ny enhet. Till exempel i samtalsutdrag 10 kan det finnas ett behov för B att extra tydligt markera vilken handling hon utför i den markerade turen, med tanke på att det är cirka fyra sekunder sedan första delen av samkonstruktionen producerades.

(10) LoP1:6a [20.06]. Från ett läkare-patient-samtal.

P: då ringde han sa att de var
(0,4)

L: m:
(3,0)

L:->att de va reumatiskt

Det förefaller mig rimligt att ett hypotetiskt ensamstående *reumatiskt* från L:s sida i denna sekvens inte skulle fungera som en lika otvetydig ifyllnad

som den replik som L nu faktiskt producerar i den markerade turen.

Den andra generella nyttan med att upprepa som jag kan tänka mig att B genom denna manöver handgripligen visar, och därför inte enbart antyder, att hon står bakom och tar visst ansvar för en något större del av enheten än den som hon hade behövt producera för att föra enheten till en slutpunkt. Förekommer det exempelvis något kontroversiellt eller känsligt i enheten kan det finnas ett socialt värde i att B visar att även hon kan uttala detta. Det finns dock skäl att anta att även en sådan handling följer samtalandets syntaktiska normer – B ser nog därför ofta till att det känsliga uttrycks i form av deltagarrelevant syntaktisk enhet.

Längre än så här tänker jag denna gång inte gå i mina spekulationer kring vilka mekanismer som kan förklara nominal- och prepositionsfrasens något skilda distribution i svenskspråkiga samkonstruktioner. Jag vill i stället kort sammanfatta detta avsnitt genom att framhålla att både NP och PP av allt att döma förefaller vara enheter som spelar en viktig roll för samtalen själva då de producerar ifyllnader, och det finns, om vi lyfter blicken något, god anledning att tro att de generellt sett är deltagarrelevanta enheter.

9. Sammanfattning

Ovan har jag genom kvantitativa beräkningar visat att nominalfraser, prepositionsfraser och satser utgör syntaktiska enheter som talare B gärna använder sig av då hon fullföljer en enhet som en annan talare har påbörjat. Där emot finns det inget som talar för att den satsbaserade makrosyntagmen (ovan kallad *mening*) som sådan fyller samma funktion. Att just de tre ovan nämnda enheterna är viktiga stöds även av det ytterst ringa antal ifyllande repliker som är mindre än en sats men större än en primär satsdel. Resultatens robusthet stärks vidare av att de ligger väl i linje med tidigare studier av de syntaktiska byggstenarna i svenskt (Linell 1990, 2002) och engelskt (Fox & Jaspersen 1995) samtalsspråk.

Resultaten tyder också på att även en renodlat interaktionell syntaktisk beskrivning av samtalsspråk bör kunna innehålla vissa begrepp som har uppstått inom den analytiska grammatiska traditionen. Satser och (många) fraser förefaller av allt att döma att vara "verkliga" enheter i samtalsspråk och inte rena konstruktioner. Deltagare upprätthåller i viss mån dessa enheters gränser då de interagerar.

10. Diskussion

Sacks, Schegloff & Jefferson (1974) och Ford & Thompson (1996) menar att samtalsdeltagare använder sig av makrosyntagmer för att strukturera de verbala bidragen i ett samtal och därigenom det mikrosociala livet över huvud. Talaren för stunden äger normalt turen fram till slutet av en syntaktisk enhet som är prosodiskt avslutad och pragmatiskt komplett i sin faktiska miljö, medan, omvänt, de andra samtalsdeltagarna ofta har rätt att ta ordet då talaren för stunden har nått till möjlig syntaktisk, prosodisk och pragmatisk slutpunkt. Eftersom turtagning sker i princip problemfritt kan vi dra slutsatsen att samtalsdeltagare känner igen en makrosyntagm och använder sig av denna kunskap. Detta gäller till exempel satsbaserade makrosyntagmer (syntaktiska meningar): "Sentential constructions are capable of being analysed in the course of their production by a party/hearer able to use such analyses to project their possible directions and completion loci" (Sacks, Schegloff & Jefferson 1974:709). CA-forskare talar dock inte om makrosyntagmer utan om turkonstruktionsenheter, där den väsentliga skillnaden är att makrosyntagmen brukar stamma ur en produktorienterad analys och därför bara ha ett slut medan TKE:n framträder vid en processororienterad, interaktionell analys och anses ha flera *möjliga* slutpunkter.

Min undersökning (liksom många tidigare) visar att även syntaktiska enheter som är mindre än (ingår i) en makrosyntagm spelar en viktig roll då samtalsdeltagare strukturerar sitt tal. De har alltså åtminstone någon form av känsla för syntaktiska relationer och gränser som går utöver förmågan att känna igen möjliga turbytesplatser även då de använder sin mest oreflekterade form av talspråk. Jag vill däremot inte här och nu spekulera kring huruvida denna "grammatikalitet" kan tänkas vara reducerbar till interaktionella strukturer – på motsvarande sätt som förmågan att känna igen turkonstruktionsenheter kan tänkas vara utvecklat ur behovet av att reglera turväxlingen i samtal.

Samtalsdeltagare tycks alltså använda syntaktiska enheter till annat än att utväxla "fullständiga", "normala" turer; som bland annat Fox & Jaspersen (1995) har visat spelar de en mycket viktig roll då talare reparerar sina egna enheter, och de har också en viktig funktion då flera talare tillsammans producerar en större enhet. Tänkvärt är emellertid att de syntaktiska enheterna är desamma både i det första fallet och i de senare fallen²⁹ – även en TKE brukar ha sats- eller frasform (eller vara en lexikal enhet). De språkliga resurserna tycks med andra ord vara likartade oberoende av huruvida repliken utgör en fullvärdig, självständig tur eller om den endast ingår som en av

²⁹ Jag vill tacka Jan Anward för att han har påpekat detta för mig.

flera delar i en större, gemensam konstruktion eller projekt. Kan vi av detta sluta oss till att turgränsen, och därigenom turtagningen, har fått en överdrivet stor roll i beskrivningen av samtal, och dess grammatik?

Litteratur

- Bockgård, Gustav, 2001: Responser på samkonstruerade enheter i samtal. Manus. Finns på adressen: <http://www.nordiska.uu.se/samtal/publikationer.htm>.
- Chafe, Wallace, 1979: The flow of thought and the flow of language. I: Talmy Givón (red.), *Discourse and syntax*. (Syntax and Semantics 12.) New York: Academic Press. S. 159–181.
- Ford, Cecilia E. & Thompson, Sandra A., 1996: Interactional units in conversation. Syntactic, intonational and pragmatic resources for the management of turns. I: Elinor Ochs, Emanuel A. Schegloff, & Sandra A. Thompson (red.), *Interaction and grammar*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 134–184.
- Fox, Barbara A. & Jaspersen, Robert, 1995: A syntactic exploration of repair in English conversation. I: Philip W. Davis (red.), *Alternative linguistics. Descriptive and theoretical modes*. (Current issues in linguistic theory 102.) Amsterdam: J. Benjamins. S. 77–134.
- Fox, Barbara A., Hayashi, Makoto & Jaspersen, Robert, 1996: Resources and repair. A cross-linguistic study of syntax and repair. I: Elinor Ochs, Emanuel A. Schegloff & Sandra A. Thompson (red.), *Interaction and grammar*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 185–237.
- Green-Vänttinen, Maria, 1998: Ifyllnad i samtal. I: Hanna Lehti-Eklund (red.), *Samtalsstudier*. (Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet B:19.) Helsingfors. S. 71–80.
- Helasvuo, Marja-Liisa, 2001: Emerging syntax for interaction. Noun phrases and clauses as a syntactic resource for interaction. I: Elizabeth Couper-Kuhlen & Margret Selting (red.), *Studies in interactional linguistics*. (Studies in discourse and grammar 10.) Amsterdam: J. Benjamins. S. 25–50.
- Houtkoop, Hanneke & Mazeland, Harrie, 1985: Turns and discourse units in everyday conversation. I: *Journal of pragmatics* 9. S. 595–620.
- Jefferson, Gail, 1986: Notes on "latency" in overlap onset. I: *Human studies* 9. S. 153–183.
- Lerner, Gene H., 1987: Collaborative turn sequences. Sentence construction and social action. Opublicerad doktorsavhandling vid University of California, Irvine.
- 1991: On the syntax of sentences-in-progress. I: *Language in society* 20 (3). S. 441–458.
- 1995: Turn design and the organization of participation in instructional activities. I: *Discourse processes* 19. S. 111–131.
- 1996: On the "semi-permeable" character of grammatical units in conversation. Conditional entry into the turn space of another speaker. I: Elinor Ochs, Emanuel A. Schegloff, & Sandra A. Thompson (red.), *Interaction and grammar*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 238–276.
- Lerner, Gene H. & Takagi, Tomoyo, 1999: On the place of linguistic resources in the organization of talk-in-interaction: A co-investigation of English and Japanese grammatical practices. I: *Journal of pragmatics* 31 (1). S. 49–75.
- Levelt, Willem J. M., 1983: Monitoring and self-repair in speech. I: *Cognition* 14. S. 41–104.
- Lindström, Anna, 1994: Identification and recognition in Swedish telephone conversation openings. I: *Language in society* 23 (2). S. 231–252.
- Lindström, Jan, 2002: Från satsschema till turschema? Förfältet i fokus. I: *Språk och stil* 11. Uppsala. S. 25–80.
- Linell, Per, 1990: Samtalets praktik och talspråkets grammatik. I: Erik Andersson & Marketta Sundman (red.), *Svenskans beskrivning 17. Förhandlingar vid Sjuttonde sammankomsten för att dryfta frågor rörande svenskans beskrivning*. Åbo den 18–19 maj 1989. Åbo: Åbo Akademis förlag. S. 39–55.
- 2002: En dialogisk grammatik? Till frågan om samtalspråkets byggstenar. Manus från 26.2.2002 finns på adressen <http://www.nordiska.uu.se/samtal/publikationer.htm>.
- Loman, Bengt & Jörgensen, Nils, 1971: *Manual för analys och beskrivning av makrosyntagmer*. Lund: Studentlitteratur.
- Löfström, Jonas, 1988: *Repliker utan gränser. Till studiet av syntaktisk struktur i samtal*. Göteborg: Institutionen för nordiska språk.
- Melander Marttala, Ulla, 1995: *Innehåll och perspektiv i samtal mellan läkare och patient. En språklig och samtalsanalytisk undersökning*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 39.) Uppsala.
- Norén, Niklas, 2002: Apo koinou i samtal. En metod för turkonstruktion. Föredrag hållet vid *Svenskans beskrivning 26* i Uppsala 25–26 oktober 2002.
- Nooteboom, Sieb G., 1980: Speaking and unspeaking. Detection and correction of phonological and lexical errors in spontaneous speech. I: Victoria A. Fromkin (red.), *Errors in linguistic performance. Slips of the tongue, ear, pen, and hand*. New York: Academic Press. S. 87–95.
- Ochs, Elinor, Schegloff, Emanuel A. & Thompson, Sandra A. (red.), 1996: *Interaction and grammar*. (Studies in interactional sociolinguistics 13.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Saari, Mirja, 1986: Jag menar. I: Mirja Saari m.fl. (red.), Xenia Huldeniana. En vänskrift tillägnad Lars Huldén på hans 60-årsdag 5.2.1986. (Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur B:10.) Helsingfors. S. 329–337.
- Sacks, Harvey, 1992 [1964–72]: *Lectures on conversation*. Två volymer. Oxford: Blackwell.
- , Schegloff, Emanuel A. & Jefferson, Gail, 1974: A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. I: *Language* 50 (4). S. 696–735.
- SAG = Svenska Akademiens Grammatik. 1999. Utarbetad av Ulf Teleman, Staffan Hellberg & Erik Andersson. Vol. I–IV. Stockholm: Norstedts.
- Schegloff, Emanuel A., 1979: The relevance of repair for syntax-for-conversation. I: Talmy Givón (red.), *Discourse and syntax*. (Syntax and semantics 12.) New York: Academic Press. S. 261–288.
- 1993: Reflections on quantification in the study of conversation. I: *Research on language and social interaction* 26 (1). S. 99–128.
- 1996: Turn organization. One intersection of grammar and interaction. I: Elinor Ochs, Emanuel A. Schegloff, & Sandra A. Thompson (red.), *Interaction and grammar*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 52–133.

- , Jefferson, Gail & Sacks, Harvey, 1977: The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. I: *Language* 53. S. 361–382.
- Selting, Margret, 2000: The construction of units in conversational talk. I: *Language in society* 29 (4). S. 477–518.
- Steensig, Jakob, 2001: *Sprog i virkeligheden. Bidrag til en interaktionel lingvistik*. Århus: Aarhus universitetsforlag.
- Szcsepek, Beatrice, 2000: Formal aspects of collaborative productions in English conversation. (InLiSt 17.) Finns på adressen: <http://inlist.uni-konstanz.de>.
- Tanaka, Hiroko, 1999: *Turn-taking in japanese conversation. A study in grammar and interaction*. Amsterdam: J. Benjamins.
- Tannen, Deborah, 1989: *Talking voices. Repetition, dialogue, and imagery in conversational discourse*. (Studies in interactional sociolinguistics 6.) Cambridge: Cambridge University Press.